

VALAORI-PAPACOSTEA-POPA LISSEANU

XENOFON

EXPEDIȚIA LUI CIRUS

EDITURA „CARTEA ROMĂNEASCĂ” BUCUREȘTI

IULIU VALAORI

PROFESOR UNIVERSITAR

CEZAR PAPACOSTEA

PROFESOR UNIVERSITAR

GH. POPA-LISSEANU

MEMBRU CORESP. AL ACAD. ROMÂNE

Din

XENOFON

Expediția lui Cirus

și

Intoarcerea celor zece mii

Locuri alese

Text grec însoțit de note explicative și un indice
al termenilor tehnici.

Taxa timbrului didactic de 5% pentru acest manual s'a plătit
direct Casei Corpului didactic conform decizunii No. 3660/923

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ” BUCUREȘTI

7791.-2.-935

XENOFON.

Vieața, Autorul, Opera

Nenofon a trăit între anii 430 și 355 în. VIEAȚA d. Hr. El aparținea unei familii de cavaleri, proprietari bogați în Atica, demosul Erhia. Educația primită în copilărie avu un caracter mai mult practic și sportiv : agricultură, vânat, călărie, etc. Numai în adolescență și-a putut el completa educația în direcția teoretică ; și anume, în vremea când a stat sub înrîurirea directă a lui Socrate. Interesantă legenda, povestită de Diogene Laerțiu, asupra modului cum Xenofon a fost cunoscut de Socrate. Se zice că întâlnindu-l odată pe stradă, filosoful băgă de seamă figura aleasă a tânărului ; tăindu-i drumul cu bastonul, Socrate l-a întrebat : „De unde se pot cumpăra cele necesare pentru vieață”. Xenofon i-a spus. Atunci Socrate ar fi adaus : „Dar unde poate învăța cineva să devină om de treabă ?” Cum Xenofon nu știu ce trebuie să răspundă, Socrate încheie : „Urmează-mă și-ți voi arăta eu”. La anul 401 Xenofon fu nevoit să se despartă de profesor, și despărțirea a fost definitivă. Iată în ce împrejurări. Unul din fiii lui Dareu al II, și a-nume Cyrus cel Tânăr, pregătea o lungă și depărtată expediție în contra propriului său frate Artaxerxe,

regele Persiei, pentru a-l detrona și a-i lua locul. Xenofon, îndemnat de Proxenos, un prieten intim al său, îmbiat poate și de propria fire, cam aventuroasă, după ce a consultat și pe Socrate, s'a hotărît să ia parte ca simplu spectator la războiul fratricid, pentru care dealtfel se înrolaseră de partea lui Cyrus nu mai puțin de 13000 de mercenari greci. Xenofon spune însuș că n'a fost în această armată „nici general, nici ofițer, nici soldat”. Dar însușirile manifestate de el în cursul lungii expediții până la Cunaxa, însușiri de temperament, de tactică și caracter, l-au indicat trupei după nefericita moarte a lui Cyrus și uciderea generalilor căzuți într'o cursă persană, ca foarte nimerit comandant al *retragerii celor 10.000*, operație militară plină de primejdii și suferinți, făcută printre popoare străine, în țări necunoscute. Și-a îndeplinit sarcina cu pricepere și conștiinciozitate. O amănunțită dare de seamă, nu lipsită de farmec literar, ni-a rămas dela Xenofon asupra acestei retrageri. Ajuns la Pontul Euxin (Marea Neagră) și de acolo pătruns în Tracia (399), Xenofon a stat două luni, cu armata ce conducea, în slujba regelui trac Seutes. În acest an, însă, izbucni în Asia Mică războiul Ioniei. Coloniile grecești de pe coastă, care se sustrăseseră stăpânirii satrapului Tisaferne, făcură apel la Grecia. Generalul spartan Tibron veni în ajutorul lor cu 4.000 de Peloponesieni și 300 de cavaleri atenieni. Atunci Xenofon părăsi pe Seutes și veni alături de Tibron. La 396 îl găsim alături de Agesilaus, regele spartan, și împotriva satrapului persan Farnabaz. Iar când Sparta rechemă în patrie pe rege pentru a-l trimete să dea lupta cu confederația: Teba, Atena, Corint, Agros și Tessalia, Xenofon făcu marea greșală a vieții sale, de a se înrola în rândurile spartane împotriva patriei. În 394 Atena îl declară surghiunit „din cauza *laconismului*”. (Nu lipsesc păreri, care consideră această pedeapsă ca fiind motivată de participarea lui

Xenofon la campania lui Cyrus). La rândul ei, Sparta l-a luat sub ocrotire, dăruindu-i în Skillus din Elida o moșie. Aici Xenofon a trăit liniștit vre-o 20 de ani. La 371 însă, fiind jefuit de niște localnici, el s'a retras în Corint. Nu știm sigur data morții sale, care este posterioară dar foarte aproape de anul 355, când a scris opera *Veniturile*. Avea ca la 70 de ani.

Opera lui Xenofon prezintă între altele și **AUTORUL** interesul deosebit că este strâns legată de viața lui și corespunde diferitelor perioade ale ei. Din lectura scrierilor se desprinde, în ce privește pe autor o fire înclinată spre religiozitate, un temperament priceput în afaceri și stăpânit de moravuri serioase. El duce o viață de câmp, fiind un iubitor al naturii. De altă parte, înrâurirea personalității lui Socrate trezise în tânăr oarecare năzuințe filosofice, deși la aceasta nu-l încuraja o chemare naturală. El a dat posterității o seamă de amintiri, bogate în fapte și foarte conștiincios scrise, fiind în măsură a da despre viața lui Socrate amănunte prețioase, ce scăpaseră agerimii filosofice a lui Platon. De la Xenofon avem multe scrieri de conținut variat.

Se poate împărți în patru categorii opera **OPERA** scriitorului nostru :

1. Scrieri de conținut filosofico-moral, cum sunt *Banchetul*, *Apologia lui Socrate*, *Hieron*, *Cuvinte și fapte amintite despre Socrate*, *Economicul*.

2. Scrieri cu caracter didactic, ca *Despre Vânătoare* și *Despre Călărie*.

3. Scrieri politice, cum sunt *Observările făcute asupra conducerii politice a Spartei*, *a Atenei* și *Despre Finanțele Atenei*.

4. Scrieri istorice ca *Helenicele*, *Anabasis*, *Kirupedia*, și *Lauda lui Agesilaus*.

Numai din citarea titlurilor acestor scrieri se poate vedea cât de multilateral era „albina atică”, cum i s-a zis încă din antichitate. Dar cei moderni, care avem perspectiva întregii literaturi eline, trebuie să adăugăm și observarea că dimensiunile operei xenofontice se întind mai mult în lățime de cât în adâncime.

O scurtă caracterizare a fiecăreia.

1. *Memoriile asupra lui Socrate* reproduc în patru cărți un număr de convorbiri ale magistrului cu oameni de toate condițiile sociale : școlari, sofști, neguțători, meseriași, oameni din popor. Vorbește asupra ocupațiilor fiecăruia, căutând a-i convinge pe toți că scopul vieții este săvârșirea binelui, ceace-i duce la fericire. Virtuțile oamenilor se reduc mai ales la trei : pietatea, dreptatea și cumpătarea. Cele mai interesante din aceste convorbiri sânt ținute între Socrate și discipolii sau prietenii săi, în deosebi cu Euthydem. Memoriile lui Xenofon sunt, cu alte cuvinte, un fel de tratat asupra datoriilor omului în toate împrejurările unde el se poate afla ; întâi de toate e vorba de datoriile lui față de divinitate, pe care trebuie s'o cinstim, pentrucă ne este binefăcătoare ; în al doilea rând se vorbește de relațiile noastre cu semenii, de supunerea la legi, despre rolul cetățeanului în viața publică și în sfârșit despre obligațiile către noi înșine. În orice caz, nu trebuie să căutăm în această operă o expunere sistematică și completă a doctrinei lui Socrate ; și orice este teorie, orice se ridică în genere deasupra nivelului comun, este la el superficial și tratat pe scurt. Spiritul practic al autorului n'a reținut din convorbirile lui Socrate decât ceace era de un folos imediat pentru conducerea vieții. Numai în Platon vom putea găsi teoriile superioare asupra metodei și științei, asupra esenței binelui și principiului virtuții, pe care le-a predicat și practicat marele învățător.

2. *Apologia lui Socrate* este un opuscul, care poate servi ca încheiere a memoriilor sale ; este mai întâi o convorbire între magistrul și Hermogene ; aceasta-i urmată de cuvântarea lui Socrate ținută în fața judecătorilor. Faptul că tonul de care magistrul se folosește aici are o înălțime ce depășește atitudinea modestă pe care Xenofon i-o atribuie obișnuit lui Socrate, a făcut pe unii critici să socotească această apologie ca opera unui falsificator de mai târziu.

3. *Symposion* (Banchetul), conține povestirea unui banchet ce a avut loc în Pireu din inițiativa bogatului Kallias, cu prilejul premiului ce a dobândit la panerațiu tânărul Autolic, în marile panatenee. Intre conmeseni era și Socrate. Și aici, ca în *Banchetul* lui Platon, se face lauda amorului ; bine înțeles, este și aici vorba de amorul ideal, privit ca principiu al oricărei virtuți, al oricărei inspirații de valoare, căci a iubi pe cineva este întâi a căuta să-l faci mai bun și în al doilea rând a te ridica pe tine însuși.

4. *Economicul* conține mai întâi o convorbire a lui Socrate cu tânărul Kritobul, în care învățătorul dă câteva definiții generale asupra economiei domestice ; în partea a doua locul lui Kritobul este luat de Iscomah, personaj probabil fictiv. Se dau aici teorii pe care le găsim și în *Kirupedie*. Se aduc laude deprinderilor persane, lui Cyrus cel Mare și lui Cyrus cel Tânăr, părți unde Xenofon își expune de fapt păreri proprii.

5. *Economia* este o serie, unde se tratează arta de a administra casa proprie, adică bunurile, oamenii care trăiesc într'însa, animalele, etc. Reprezentant al clasei sociale și psihologiei agrariene, Xenofon declară aici că singura ocupație demnă de un om onest, în timp de pace este agricultura. Cea mai fericită parte, în același timp cea mai celebră, din acest opuscul, se referă la datoriile reciproce ale soților. Capul familiei are nevoie de o tovarășe harnică, care să se asocieze la munca

soțului ei, să-l ajute în măsura puterilor. La rândul lui, soțul trebuie să facă educația femeii sale. Cu un adevărat farmec literar povestește Iscomah cum și-a pregătit el soția pentru conducerea interioară a casei.

6. *Hieron*, tiranul Siracuzei, cercetează împreună cu poetul Simonide din Keos, dacă regii sânt mai fericiți decât simplii muritori; el înșiră toate plictiselile legate fatal de regalitatea absolută. Tiranul este înconjurat de lingușitori; niciodată nu cunoaște adevărul; lumea îl înșală și-i lipsit de plăcerile unei prietenii sincere. Onorurile de care este înconjurat sunt o minciună, în vreme ce cursele ce i se întind în fiecare zi îl silesc la precauții în care îi sunt absorbite toate gândurile. Părererea contrarie este susținută de Simonide, care în această scriere exprimă gândirea lui Xenofon. Tiranul, zice poetul, poate fi cel mai fericit dintre oameni: totul e ca el să știe cum să vrea. Regalitatea bine exercitată se poate întoarce nu numai spre binele cui o are, dar și spre fericirea supușilor săi. Este mare puterea și înrâurirea, când vin de la rege: cea mai mică binefacere, coborînd dela înălțime, are un preț neîntrecut. A pune la contribuție puterile statului în slujba binelui tuturor, a întrebuința armata în scopul apărării lui, a desvolta mijloacele economice ale supușilor săi și, în deosebi, a desvolta dragostea și recunoștința acestora prin fapte care înalță poziția cetățenilor, iată care este pentru un tiran secretul puterii și al fericirii.

7. *Helenicele*, unde găsim mărturisirea admirației pe care autorul o păstrează pentru Agesilaus și Sparta, este o istorie greacă în șapte cărți. In ea se continuă istorisirea evenimentelor dela punctul unde le-a lăsat Tucidide, până la anul 411. Xenofon le continuă până la anul 362, așadar până la lupta dela Mantinea. De fapt, este vorba mai întâi de supremația Spartei, pe urmă de prăbușirea puterii sale. Cartea întâi și ju-

mătate din a doua completează pe Tucidide în povestirea războiului peloponesiac. Partea a doua conține stăpânirea în Atena a celor treizeci de tirani, restabilirea democrației de către Trasibul, campaniile Spartanilor în Asia și războiul corintic, până la pacea lui Antalkidas (387), pace care stabili supremația Spartei pe pământ și pe mare. Cu capitoul ultim al cărții a V începe partea a treia a *Helenicelor*: căderea imperiului spartan și campaniile biruitoare ale Tebei. Ca și istoria lui Tucidide, această scriere cuprinde mai ales fapte militare. Dar în deosebire de marele său înaintaș, autorul nu vede decât suprafața evenimentelor; el nu privește intervalele de pace și nu descrie instituțiile, nici stările interioare ale statelor în luptă. Lipsind cititorul de lămuririle necesare pentru o înțelegere politică mai adâncă a acțiunii statelor respective, Xenofon nu are nici pe departe imparțialitatea lui Tucidide. Se pare că exiliul a dat acestuia din urmă o maturitate exemplară. Pe Xenofon, însă, surghiunul din patrie l-a aruncat în tabăra Spartei: lucrul se vede, se simte chiar din operă, de unde istoricul scoate obiectivitatea dintre preocupări.

8. *Lauda lui Agesilaus* este în mare parte un extras din scrierea anterioară. Un număr de pagini sunt chiar transcrise ad-litteram; din această cauză critica filologică pune la îndoială autenticitatea unei scrieri de acest fel, în care autorul se repetă.

9. *Conducerea politică a Spartei* este un elogiu adus constituției lui Licurg. Autorul se întreabă, cum a fost cu putință ca un stat având cea mai mică populație din Grecia, să devină cel mai puternic. Răspunde și explică faptul, ca fiind datorat așezămintelor de stat. Legiuitorul a rânduit toate actele vieții și în deosebi educația. Disciplinei riguroase, căreia viitorii cetățeni sunt supuși încă de copii, se datorează creșterea puterii spartane. Licurg a interzis oamenilor liberi orice ocupație practică,

ce î-ar abate dela datoriile superioare; în fruntea acestora stă sarcina militară. Toți ceilalți Greci sunt în această privință niște improvizatori; singuri Spartanii apar ca niște adevărați artiști.

10. *Kirupedia*, o scriere în opt cărți, este socotită drept cea mai importantă și mai îngrijită din toate operele acestui autor. În ea sunt prezentate sub forma unui roman istoric (unde Cyrus cel Mare joacă rolul eroului), toate teoriile autorului despre educație. El ne spune de unde a avut ideea acestei opere. A observat anume că cea mai mare parte dintre state sunt supuse mișcărilor revoluționare. Oamenii sunt greu de cârmuit, ei se ridică ușor împotriva stăpânirii. Cum se face că Cyrus a menținut sub dominația sa atâția oameni, orașe și națiuni, la distanțe așa de mari, și fără să fie măcar văzut de supușii săi? Pentru un Grec, care avea sub ochi priveliștea nestabilității politice a statelor eline, în mare curs de prefacere, dela aristocrație la democrație, dela regimul agrar la cel capitalist, cheia problemei o deținea numai administrația centralistă a vastului imperiu. Dar această administrație era condusă de un om, de o singură voință: de aici și întrebarea: ce educație a primit Marele Rege, ca să poată conduce așa de bine imperiul său? Prima carte, singura căreia i se potrivește titlul, conține descrierea modului cum a fost educat regele. A crescut cu copiii perși, a primit cu dânșii lecții de cumpătate și de dreptate, cele două virtuți esențiale pentru un suveran. La 12 ani mamă-sa l-a dus la Astiage, regele Mezilor, pentru a face acolo ucenicia regalității. În adolescență Cyrus s'a exercitat la călărie și vânătoare, iar în maturitate s'a pus în fruntea armatelor medo-perse, pentru a se lupta împotriva unei coaliții alcătuită din toate popoarele Asiei. Cele șase cărți următoare sunt consacrate în întregime istoriei diferitelor expediții militare ale lui Cyrus. Scopul autorului nu este atât să ne facă istorie, cât să ne

arate un șef de armată în luptă cu tot felul de greutăți, pe care războiul i le scoate înainte. Cartea are mai mult un caracter didactic și are ca subiect arta militară. Ultima parte ne înfățișează un tablou al imperiului. Autoritatea este stabilită pe principiul inegalității claselor. Războinicii primesc o educație bărbătească, deprinderea cu lipsurile, pregătirea pentru vitejie și cumpătate. Clasele supuse sunt tratate cu blândețe, însă educația pe care o primesc, țintește mai degrabă să slăbească din ele resortul moral. Regele le interzice întrebuițarea armelor, el îi hrănește bine și, făcându-i sclavii propriilor poște, îi pregătește pentru robie. Regele și comandantul sunt superiori supușilor, chiar fizicește. Exterior, ei trebuie să apară fără cusur, maestri chiar. Sufletește, acest suveran oriental este însă un principe elenic; este un grec format la școala lui Socrate: el discută, își stăpânește patimile, se conduce singur. Când i se apropie sfârșitul, ca un Grec de rasă, nu uită să-și facă suma vieții... Adună în preajma sa familia și pe slujitori; în fața lor își face examenul de conștiință, dă sfaturi de unire fiilor săi și, ca un filosof spiritualist grec, le vorbește de credința într-o viață viitoare, aducându-le chiar argumente pentru nemurirea sufletului! Într'un cuvânt *Kirupedia*, departe de a fi o scriere cu caracter realist istoric, este un fel de roman fantezist, în care se amestecă idei grecești cu deprinderi persane. Suveranul este un personaj mai mult fictiv, el însuși creat pentru a materializa o teză, prea desăvârșită pentru a arăta un om adevărat; iar virtuțile lui Cyrus sunt prea egale și perfecte, pentru a fi omenești. Opera ni se înfățișează astfel ca o scriere hibridă, fadă și chiar obositoare.

11. *Comandantul de cavalerie* conține o seamă de sfaturi adresate unui hipparc (= comandant de cavalerie). În ea autorul face aluzie la un război ce trebuia să se nască între Atena și Teba.

12. *Veniturile*, scriere prin care Xenofon dă sfaturi de natură economică, sfaturi cu deosebire practice, asupra întrebuințării veniturilor publice.

13 și 14. *Scrierile despre călărie și vânătoare* au un caracter didactic mai accentuat. Cea dintâi vorbește de precauțiile ce trebuie să luăm când e vorba să cumpărăm sau să creștem un cal. De asemeni se tratează despre echiparea cavalerului. După cum o arată titlul, scrierea a doua se referă la vânătoare.

În privința scrierii intitulate *Cărmuirea Atenienilor*, critica o scoate din numărul operelor xenofontice. În orice caz această lucrare este un fel de pamflet pasionat, împotriva constituției ateniene.

Ca încheiere trebuie să spunem că Xenofon nu este un spirit independent și original; nu este nici un gânditor, deși se ocupă des de un mare filosof și expunerile lui sânt de cele mai multe ori judicioase. Dacă privim însă multe din însușiri de mijloc, și dacă le însumăm în cadrul onestității și sincerității spiritului său, înțelegem de ce antichitatea l-a botezat „albina atică”, de ce modernii fac dintr’însul autorul de temelie pentru caracterizarea aticismului și primul pas pentru introducerea tineretului în elenism.

Cartea I

Anabasis

La moartea regelui persan Dareu al II-lea urmă la tron Artaxerxe, fiul cel mare. Cyrus, fiul mai mic al regelui, puse la cale răsturnarea de pe tron a fratelui. Adună deci în Sardes o mare armată persană, la care își adause și vre-o 13.000 de mercenari greci. Cu aceștia și cu o mare armată persană, el porni spre centrul imperiului. La Cunaxa regele îi opuse o armată mai mare; lupta se dete pe câmpia Babilonului. Grecii

au arătat o mare vitejie, iar Cyrus, după ce răni pe frațele său, căzu și el în luptă eroică. Abia a doua zi, armata greacă află de moartea comandantului suprem al armatei în care luptau. Ei rămân dezorientați, fără scop și la o foarte mare depărtare de patrie (600 legi). Restul operei conține întoarcerea în patrie a armatei grecești, acțiune plină de accidente, de curse și atacuri, fiind hărțuită și de intemperii ale naturii. În realitate numai cartea I-a corespunde titlului *Anabasis*, nume sub care în genere este cunoscută opera lui Xenofon. Celelalte cărți (II—VII) se indică mai potrivit prin titlul *Rétragerea celor zece mii*.

SCURTA PRIVIRE ASUPRA REGILOR PERSIEI.

1. Cyrus cel Bătrîn (eroul *Kyropediei*) a întemeiat imperiul persan pe la 559 în d. Hr. Supuse Babilonia, Lydia și țărnicurile grecești din Asia Mică.

2. Cambize (529—522) fiul celui precedent, supuse Egiptul.

3. Dareu I (521—486), fiul lui Histaspe, fu un eminent administrator; el începă expediția nefericită împotriva Greciei: Athos și Marathon (490).

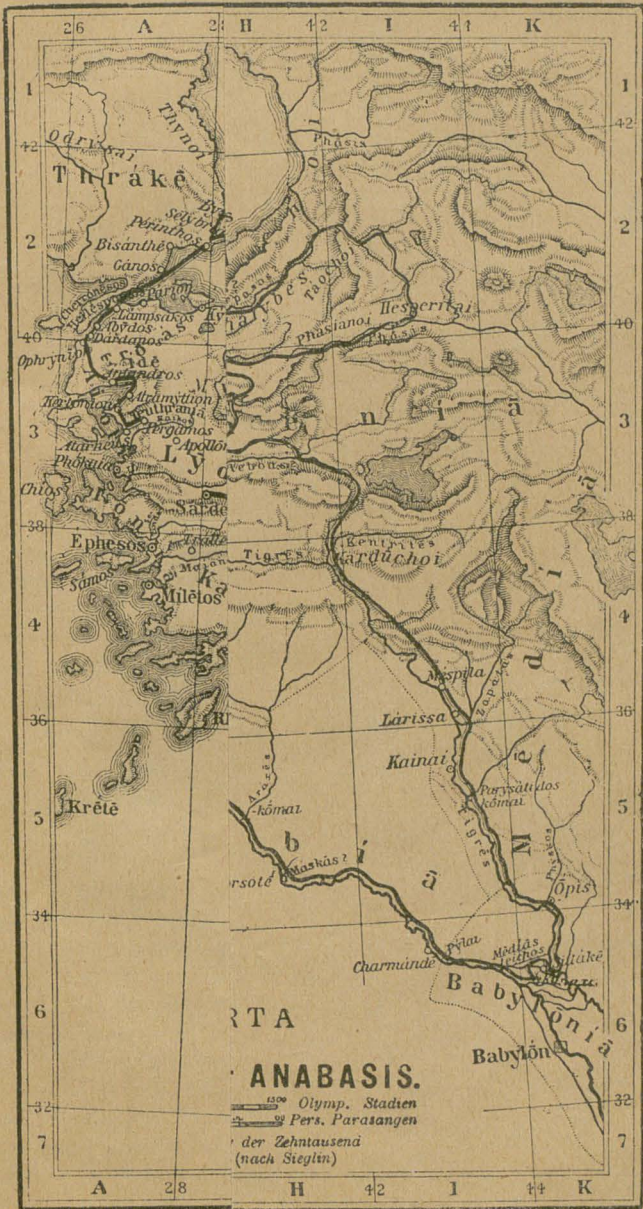
4. Xerxe I (485—465), fiul precedentului; continuă războiul început de Dareu: Salamina 480, Plateia și Micalca 479; Eurymedon cca 470.

5. Artaxerxe I (465—424).

6. Dareu II (423—404) căsătorit cu Parysatis, avu doi copii: Artaxerxe și Cyrus cel Tânăr, eroul expediției.

7. Artaxerxe II (404—359).

8. Cyrus cel Tânăr (eroul operei *Anabasis*), fu satrap mai întâi; dori să devină rege al Persiei. Face război împotriva fratelui său Artaxerxe al II-lea (404), și ia în armata sa 13000 de mercenari greci.

Expediția lui Cyrus. ed.

XENOFON: EXPEDIȚIA LUI CIRUS ȘI INTOARCEREA CELOR ZECE MIL.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ¹

CARTEA

CAPITOLUL I.

Pricinile și pregătirile expediției lui Cirus cel Tânăr împotriva fratelui său Artaxerxe (405—401 în. d. Hr.).

[1] Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται² παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κύρος. Ἐπει δ' ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτει τελευτῆν³ τοῦ βίου, ἐβούλετο τῷ παιδὲ ἀμφοτέρω παρεῖναι.

[2] Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρῶν ἐτύγχανε· Κύρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς⁴ ἕως αὐτὸν σατράπην ἐποίησε καὶ

§ 1 ¹ Ἀνάβασις, subst. derivat din verbul ἀναβαίνω (a merge în sus), înseamnă *expediție*. Vezi și mai jos.

— ² Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται: din Darius și Parisatis *se nasc*. Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, sint genetive ale originii; γίγνονται este un prezent istoric, se poate traduce și cu un timp trecut, mai propriu povestirii.

— ³ ἠσθένει..., ὑπώπτει, era bolnav... se temea; imperf. duratei. Ceea ce se povestește aici are loc în 405.

§ 2 ⁴ ἀρχῆς, aici cu sensul *domnie* (= țară stăpînită, satrapie) lat. *imperium*. Kyros fu numit satrap al Lidiei, Frigiei Mari și Kapadociei la etatea de 17 ani (407).

στρατηγὸν δ' αὐτὸν ἀπέδειξε¹ πάντων ὅσοι εἰς Καστωλοῦ πεδῖον ἀθροίζονται.² Ἀναβαίνει³ οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν⁴ Τισσαφέρνην ὡς φίλον,⁵ καὶ τῶν Ἑλλήνων⁶ ἔχων ὀπλίτας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρχοντα δ' αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον.

[3] Ἐπεὶ δ' ἐτελεύτησε Δαρεῖος καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν⁷ Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν. ὡς⁸ ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. Ὁ δὲ πείθεται καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν⁹ ἢ δὲ μήτηρ ἐξετησαμένη¹⁰ αὐτὸν ἀποπέμπει¹¹ πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν.

[4] Ὁ δ' ὡς ἐπῆλθε¹² κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεῖς,¹³ βουλεύεται ὅπως¹⁴ μήποτ' ἔτι¹⁵ ἔσται ἐπὶ¹⁶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ' ἐὰν δύνηται, βα-

¹ ἐποίησε = *jecerat*; ἀπέδειξε = *constituerat*; καὶ... δέ, și chiar.

² ἀθροίζονται, *se adună*.

³ Ἀναβαίνει, pentru a merge la tatăl său: Kyros părăsea vecinătatea coborită a mării și înainta «în sus», adică înlăuntrul imperiului: de aici și expresia ἀναβαίνει (= *ascendit*).

⁴ Λαβὼν și mai departe ἔχων, se traduce în rom. *cu*.

Tissaferne, satrapul Lidiei, Cariei și Ioniei, trebui în 407 să lase lui Kyros provincia Lidia. Câțiva ani mai târziu, când orașele grecești s'au dat de partea lui Kyros, Tissaferne s'a văzut redus la satrapia Cariei. De aici ura sa împotriva tânărului principe, căruia i-a fost dușman la început ascuns, pe urmă declarat.

⁵ Ὡς φίλον (= *quem amicum sibi putabat*) *cu prieten*.

⁶ Τῶν Ἑλλήνων, *Grecii săi*, adică cei pe care îi avea în solda sa.

⁷ Xenias din Parasia: acest ținut se întindea în partea sud-vestică a Arcadiei, la poalele muntelui Lyceu.

§ 3 — ⁷ Κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν, *rex factus est* (405).

⁸ Ὡς = *λέγων* *ὅτι*.

⁹ Ὡς ἀποκτενῶν, *cu gândul de a-l omori*; ὡς *cu part. viitor*, arată intenția.

¹⁰ Ἐξετησαμένη, dobândind prin rugăminți libertatea pentru fiul său.

¹¹ ἀποπέμπει, *il respinge*.

§ 4. ¹² Ὁ δὲ ὡς ἐπῆλθε, *is, ut abilit*.

¹³ Ἀτιμασθεῖς, *ignominia affectus*.

¹⁴ Βουλεύεται ὅπως, *deliberează în ce chip*, se gîndește la mijloacele de a... în puterea lui.

— ¹⁵ Μήποτ' ἔτι, *niriodată să nu mai...*

— ¹⁶ Ἐπί, *în mina lui*.

σιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρούσατις μὲν δὴ¹ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξη.ν.

[5] Ὅστις² δ' ἀφικνοῖτο τῶν παρὰ βασιλέως³ πρὸς αὐτὸν πάντας οὕτω διαθεῖς ἀπεπέμπετο ὥστε αὐτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. Καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων⁴ ἐπεμελεῖτο ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἶεν καὶ εὐνοϊκῶς⁵ ἔχοιεν αὐτῷ.

[6] Ἦν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν⁶ ἤθροίζεν ὡς μάλιστα ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως εἰ: ἀπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα. Ὅδε⁷ οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν⁸. Ὅπόσας⁹ εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἐκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους,¹⁰ ὡς ἐπιβουλεύοντες. Τισσαφέρνης ταῖς πόλεσιν. Καὶ γὰρ¹¹ ἦσαν¹² αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνου τὸ ἀρχαῖον¹³ ἐκ βασιλέως δεδομέναι,¹⁴ τότε δ' ἀφέστασαν πρὸς Κύρον πάσαι πρὶν Μιλήτου.

¹ Μὲν δὴ = μὲν οὖν.

Expresia ὑπάρχει τινί. inseamnă a fi castigat de partea cuiva.

§ 5. ² Ὅστις = εἶ τις.

³ Παρὰ Βασιλέως: acest termen, indicând pe regele Persiei. e. socolît ca nume propriu și se întrebuintează obișnuit fără articol.

⁴ Τῶν... εἶεν = ἐπεμελεῖτο ὡς οἱ παρ' ἑαυτῷ βάρβαροι... εἶεν. Întrebuintarea lui ὡς în loc de ὅπως după ἐπιμελεῖσθαι e o particularitate a limbii lui Xenofon. Este aici și o anticipare a subiectului.

⁵ Εὐνοϊκῶς ἔχοιεν = εὐνοί εἶεν.

§ 6. ⁶ Ἦν Ἑλληνικὴν δύναμιν, trupele sale grecești.

⁷ Ὅδε, în modul următor.

⁸ Ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν = συνέλεγε.

⁹ Ὅπόσας... ἐκάστοις. Să se traducă, cum s'ar traduce dacă ar fi: παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἐκάστοις τῶν φυλακῶν ὅπόσας εἶχεν ἐν ταῖς πόλεσιν.

E vorba de orașele grecești ioniene, lăsate în 412 de Lacedemonieni în mâna Persilor. Φρουράρχος este comandantul soldaților care compun garnizoana unei poziții (φρουρός).

¹⁰ Ὅς, pentru că, zicea el.

¹¹ Καὶ γὰρ, etenim, și în adevăr.

¹² ἦσαν, aparținuseră.

¹³ τὸ ἀρχαῖον, olim.

¹⁴ Ἐκ... δεδομέναι: faptul avu loc la 413. ἐκ în loc de ὑπὸ cu un pasiv se întâlnește mai rar în proza antică.

— Miletul era cel mai însemnat oraș al Ioniei, azi Palatia; era așezat la 80 de stadii spre sud de vărsarea Meandruului în mare.

[7] Ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρνῃς προαισθόμενός τις τῶν ταῦτα βουλευομένων, τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν¹. Ὁ δὲ Κύρος ὑπολαβὼν² τοὺς φεύγοντας συλλέξας στρατεύμα ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἐπειράτο κατὰγειν³ τοὺς ἐκπεπωκότας⁴. Καὶ αὕτη⁵ αὖ⁶ ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στρατεύμα.

[8] Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων⁷ ἡξίου ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ δοθῆναι οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνῃν ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα ὥστε βασιλεὺς τὴν μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλήν οὐκ ἠσθάνετο, Τισσαφέρνει δ' ἐνόμιζε πολεμοῦντα⁸ αὐτὸν ἀμφί⁹ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν¹⁰ ὥστε οὐδὲν¹¹ ἔχθετο αὐτῶν πολεμοῦντων. Καὶ γὰρ¹² ὁ Κύρος ἀπέπειπε τοὺς γιγνομένους¹³ δασιμοὺς βασιλεὶ ἐκ τῶν πόλεων ὧν¹⁴ Τισσαφέρνους¹⁵ ἐτύχχανεν ἔχων.

[9] Ἄλλο δὲ στρατεύμα αὐτῷ συνελέγετο ἐν Χερρονήσῳ τῇ

§ 7. — ¹ Τοὺς φεύγοντας, *surghiunitii*. Φεύγω *servește de pasiv: cînd verbul ἐκβάλλω a isgoni, cînd lui διώκω, a acuza.*

² ὑπολαμβάνειν *excipere*; susceipere.

³ κατὰγειν. a readuce un exilat în patrie. Deasemenea *κατιέναι*, se zice de un exilat care reintră în patrie. *εἰς ἀπορία τῶν κειμένων*

— ⁴ τοὺς ἐκπεπωκότας = τοὺς φεύγοντας. Ἐκπίπτειν *servește și ea pasiv pentru ἐκβάλλειν.* *εἰς τὴν*

— ⁵ αὕτη πρόφασις ἦν, era numai un pretext.

⁶ Αὖ, *rursus*.

§ 8. — ⁷ πέμπων. *suplinește ἀγγέλους, elipsă obișnuită.*

Șar aștepta mai degrabă ἡξίου δοθῆναι οἱ ἀδελφῷ ὄντι αὐτοῦ.

⁸ Ἀξιοῦν, *petere*. Οἱ = ἑαυτῷ.

⁹ Τισσαφέρνει, este complementul verbului *πολεμοῦντα*.

— ¹⁰ Δαπανᾶν, a face cheltueli.

¹¹ Ἀμφί, se zice mai obișnuit *δαπανᾶν εἰς τι*.

¹² οὐδὲν, acuzativ adverbial. *ἀλλοτε*

— ¹³ καὶ γὰρ *nam etiam* căci și Cyrus.

¹⁴ Γιγνομένους ἐκ τῶν πόλεων, provenind din orașe, percepute în orașe.

— ¹⁵ ὧν în loc de *ἀς*.

¹⁶ Τισσαφέρνῃς, aparținând lui Tissaferne.

§ 9. — Kersonesul tracic, astăzi peninsula *Galipoli*.

Abydos, astăzi *Nagara-Burun*, oraș al Troadei pe Helespont, unde strimtoarea are cea mai mică lărgime.

κατ' ἀντιπέρας Ἀθύδου τόνδε τὸν τρόπον.¹ Κλέαρχος Λακεδαιμόνιος φυγὰς ἦν τούτῳ συγγενόμενος² ὁ Κύρος ἠγάσθη³ τε αὐτὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίας δαρεικούς⁴. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον στρατεύμα συνέλεξεν ἀπὸ⁵ τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐπολέμει ἐκ Χερρονήσου ὀρμώμενος⁶ τοῖς Θραξί τοῖς ὑπὲρ⁷ Ἑλλησπόντου καὶ ὠφέλει τοῖς Ἑλληνας, ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφήν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντικαὶ πόλεις ἐκοῦσαι. Τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον⁸ ἐλάνθανεν⁹ αὐτῷ τὸ στρατεύμα.

[10] Ἀρίστιππος δ' ὁ Θετταλὸς ξένος¹⁰ ὧν ἐτύχχανεν αὐτῷ καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι¹¹ ἀντιστασιωτῶν ἔρχεται πρὸς τὸν Κύρον καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς¹² ἄσχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν¹³

— ¹ Τόνδε τὸν τρόπον (ὡδε) *accusativ adverbial*.

Klearh luase parte activă încă din 411 la răsboiul peloponesiac. Acolo își făcuse el faimă de războinic capabil, dibaciu și sever în comandă. Când Bizanțul ceruse Spartei ajutor împotriva Tracilor (403), Klearh fu însărcinat cu comanda expediției. Rechemat de efori, el refuză să se supună. Isgonit din Selimbria de Spartani, s'a refugiat în Ionia; aici cunoșcuse pe Cyrus. Xenofon îi face portretul în cartea II, cap. VI, 1—15.

— ² Τούτῳ συγγενόμενος, *cum hoc congressus*.

³ ἠγάσθη, aorist cu sens încoativ: începu să aibă admirație pentru.

— ⁴ Δαρεικός, subînț. *στατήρ*: piesă de aur, monedă persană. Valoarea cea. 20 frs. aur.

— ⁵ Ἀπό: cu, prin mijlocul.....

— ⁶ ὀρμώμενος, Kersonesul îi servea ca bază de operații (*ὀρμη-τήριον*).

⁷ Ὑπέρ, *supra*, dincolo de.

— ⁸ Τρεφόμενον ἐλάνθανεν, era întreținut în ascuns de rege.

⁹ Αὐτῷ = Κύρω, dat. interesului.

§ 10. — ¹⁰ ξένος poate însemna oaspe ὁ ἀπὸ ξένης φίλος sau soldat mercenar (ὁ ἀπὸ ξένης μισθοφόρος), aici sensul prim; ceva mai jos sensul al doilea.

— ¹¹ οἴκοι *domi*, în patria sa. Adverbul, cuprins între articol și substantiv, are valoarea unui adjectiv.

— ¹² εἰς, *cu la, aproape*; ad mille trecenti.

— ¹³ τριῶν μηνῶν pentru trei luni. Cf. lat *frumentum triginta dierum*, gen. măsurii sau duratei.

μισθόν, ὡς οὕτω περιγεγόμενος ἀνὶ τῶν ἀντιστασιωτῶν. Ὁ δὲ Κύρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἕξ μηνῶν μισθόν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρόσθεν καταλῦσαι² πρὸς³ τοὺς ἀντιστασιώτας πρὶν ἂν αὐτῷ⁴ συμβουλευέσεται.⁵ Οὕτω δ' αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στρατεύμα.

[11] Πρόξενον δὲ τὸν Βριώτιον ξένον ὄντα ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὡς⁶ εἰς Πισίδας⁷ βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα⁸ παρεχόντων τῶν Πισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρα. Σοφαίνεται δὲ τὸν Στυμφάλιον καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιοῦν, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσε ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τοῖς Μιλησίων. Καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

CAPITOLUL II.

Armata lui Cyrus se adună la Sardes. Drumul spre Tarsul Ciliciei (martie-iunie 401 în a. Hr.).

— ¹ Ὡς οὕτω περιγεγόμενος ἀν = λέγων ὅτι οὕτως ἀν περιγέ-
νοιτο.

— ² Καταλῦσαι (τὸν πόλεμον) = συναλλαγῆναι.

— ³ Πρὸς, cu.

— ⁴ Πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλευέσεται, priusquam se (Cyrum) con-
sultuisset.

— ⁵ Συμβουλευεῖν τι, înseamnă a da un sfat cuiva: συμβουλευέσθαι
τινι înseamnă a cere un sfat de la cineva. a-l consulta.

§ 11. — *Proxenus* din Beoția era un bun prieten al lui Xenofon, al
cărui portret se poate citi în cart. II, cap. VI, 16—20.

— ⁶ Ὡς, pretextînd că.

— ⁷ Εἰς Πισίδας, la Pisizi, în Pisidia. Pisizii locuiau versantul nordic
al muntelui Taurus, între Lycia și Cilicia. Acest popor războinic și je-
fuitor n'a fost niciodată deplin subjugat de Persi, deși făcea dese năvăliri
în țările vecine.

— ⁸ Πράγματα παρέχειν, *negotium facessere*.

— Sofenete era din Stimfāl, oraș așezat în partea nord-estică a
Arcadiei pe un lac cu același nume.

— Socrate din Ahaia; nu e vorba de marele Socrate. Ahaia era pe
coasta nordică a Peloponesului; ea și Arcadia, ea oferea mulți mer-
cenari.

Când Cyrus socoti momentul plecării potrivit, adună la Sardes trupele grecești și barbare. Dar Tissaferne înțelege că nu e vorba numai de o expediție împotriva Pisizilor. Cyrus trece apa Meandrului în Frigia pînă la orașul Kelenilor. Aici, el face numărătoarea trupelor grecești. Erau ca la 11.000 hopliți și 2.000 de peltași. La Kai-stropedion îi iese înainte Eryaxa, soția regelui din Cilicia. Ea întoștește cîtva timp armata lui Cyrus.

[1] Ἐπεὶ δ' ἔδόκει αὐτῷ ἴδῃ¹ πορεύεσθαι ἄνω² τὴν μὲν πρό-
φασιν ἐποιεῖτο ὡς Πισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν
ἐκ τῆς χώρας³ καὶ ἀθροΐζει ὡς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικόν⁴
καὶ τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα Ἐνταῦθα⁵ καὶ παραγγέλλει τῷ τε
Κλεάρχῳ λαβόντι ἦκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα, καὶ τῷ Ἀ-
ριστίππῳ⁶ συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι⁷ ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυ-
τὸν ὃ εἶχε στράτευμα⁸ καὶ Ξενία τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προει-
στήκει⁹ τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι¹⁰ ξενικοῦ ἦκειν, παραγγέλλει λαβόντα
τοὺς ἄλλους πλὴν ὅποσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φύ-
λάττειν.

[2] Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκούντας καὶ τοὺς
φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι ὑποσχόμενος αὐτοῖς,
εἰ καλῶς καταπράξειεν⁹ ἐφ' ἧ ἔστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύ-
σεσθαι¹⁰ πρὶν αὐτοὺς καταγάγει οἴκαδε. Οἱ δὲ ἠδέως ἐπειθήοντο.

§ 1. — ¹ Ἰδῃ: *in sfîrsit, lat. iam tandem.*

² Ἄνω: vezi nota de la 1. 2. Ἀνάβασις.

³ Τῆς χώρας: *Din țara lor.*

⁴ Τὸ βαρβαρικόν; armata negrecescã a lui Cyrus se ridicã la 100.000. de oameni.

⁵ Ἐνταῦθα: *aici (atunci).*

⁶ Πρὸς τοὺς οἴκοι; e vorba de compatrioții sãi (cei de acasã).

⁷ Ὃς αὐτῷ προειστήκει; αὐτῷ dativus commodi. Προειστήκει: *praepositus erat, praeerat. Aștepta cu frumusețe.*

⁸ Ταῖς πόλεσι; e vorba de orașele ioniene.

§ 2. — ⁹ Εἰ καλῶς καταπράξειεν: dacã lucrurile ies bine.

ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα παρήσαν¹ εἰς Σάρδεις.

[3] Ξενίας μὲν δὴ² τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις ὀπλίτας³ εἰς τετρακισχιλίους. Πρόξενος δὲ παρῆν ἔχων ὀπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνήτας⁴ δὲ πεντακοσίους, Σοφαίνετος δ' ὁ Στυμφάλιος ὀπλίτας ἔχων χιλίους, Σωκράτης δ' ὁ Ἀχαιοὺς ὀπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους, Πασίων δ' ὁ Μαγαρεὺς⁵ τριακοσίους μὲν ὀπλίτας⁶, τριακοσίους δὲ Πελταστάς ἔχων παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων⁷.

[4] Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο, Τισσαφέρνης δὲ κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἠγγησάμενος εἶναι ἢ ὡς⁸ ἐπὶ Πισίδας τὴν παρασκευὴν, πόρευται ὡς βασιλέα⁹ ἢ ἐδύνατο τάχιστα ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους.

[5] Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ ἐπεὶ ἤκουσε Τισσαφέρνου τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο. Κύρος δὲ ἔχων οὓς εἴρηκα ὤρματο¹⁰ ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς

— ¹ Παρήσαν εἰς Σάρδεις; deși verbul n'arată propriu zis mișcare, se întrebuintează totuși εἰς. fiindcă se presupune rezultatul unei mișcări anterioare în direcția orașului Sardes. Σάρδεις, capitala Lidiei, reședința lui Cirus cel Tânăr. *vezi*

§ 3. — ² Μὲν δὴ (cum s'a spus) trimite la § 1 și leagă firul povestirii, lăsat de paranteza cu surghiuniții Miletului.

³ Ὀπλίτας, vezi indicele termenilor tehnici, la urmă.

— ⁴ Γυμνήτης, vezi indicele. *s'afab' vezi 'περὶ ἀναμ'.*

— ⁵ ὁ Μεγαρεὺς: din *Μεγάραι*. Oraș și regiune la apus de Atica, lângă istmul de Corint.

⁶ Τριακοσίους δὲ πελταστάς ἔχων; pentru *pellastași*, vezi indicele final. Ἐχων se traduce în rom. prin prepoziția *cu*.

⁷ στρατευομένων — οἱ ἐστρατεύοντο. *vezi*

§ 4. — ⁸ Ἡ ὡς = ἡ ὥστε: decât ca (pentru Pisizi, împotriva Pisizilor).

— ⁹ ὡς βασιλέα = εἰς βασιλέα. Acest ὡς înlocuind pe εἰς nu se întrebuintează decât pentru persoane, cum este cazul aici.

§ 5. — ¹⁰ Ὀρματο: s'a mișcat, s'a pornit, a plecat. Evenimentul s'a întâmplat pe la mijlocul lunii martie 401 în d. Hr.

τρεις¹ παρασάγγας είκοσι² και δύο επί τόν Μαίανδρον ποταμόν.³
 Τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα⁴· γέφυρα δ' ἐπὴν ἐξευγμένη πλοίοις.⁵

[6] Τοῦτον διαβάς ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμόν ἓνα παρασάγγας ὀκτώ εἰς Κολοσσάς⁶ πόλιν οἰκουμένην, εὐδαίμονα και μεγάλην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτὰ· και ἦκε Μένων ὁ Θελατταλός⁷ ὀπλίτας ἔχων χιλίους και πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας και Αἰνιᾶνας και Ὀλυνθίους.

[7] Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμούς τρεῖς παρασάγγας είκοσιν εἰς Κελαινάς,⁸ τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην μεγάλην και εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα Κύρω βασιλεὺς ἦν και παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀφ' Ἰππου, ὅποτε γυμνάσαι βούλοῖτο ἑαυτὸν τε και τοὺς Ἰππους. Διὰ μέσον δὲ τοῦ Παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσὶν ἐκ τῶν βασιλείων· ῥεῖ δὲ και διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως.

[8] Ἔστι δὲ και μεγάλου βασιλέως βασιλεία ἐν Κελαιναῖς ἔρουμνά ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ ὑπὸ τῇ Ἀκρόπολει· ῥεῖ δὲ και οὗτος διὰ τῆς πόλεως και ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον· τοῦ δὲ Μαρσύου τὸ εὖρος ἐστὶν είκοσι και πέντε ποδῶν.⁹ Ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν νικήσας.

— ¹ Σταθμούς τρεῖς: *trei poște*. Vezi indicele, la σταθμός.

— ² Παρασάγγας είκοσι; vezi indicele, la παρασάγγης,

— ³ Ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. Meandrul (azi *Mendere-Sou*), străbătea o parte a Frigiei și a Cariei. Apă renumită prin multele ei încolăcături.

— ⁴ Πλέθρα, vezi indicele la πλέθρα.

⁵ Γέφυρα ἐξευγμένη πλοίοις; *pod legat pe vase*. Cp. lat.: *pon-tem navibus iungere*.

§ 6. ⁶ Εἰς Κολοσσάς, Αἱ Κολοσσαί, oraș în Frigia: a rămas celebru prin *Epistola către Kolossenii* scrisă de Apostolul Pavel pe la anul 62. Din acest oraș «*in floritor și mare*» (πόλιν οἰκουμένην, εὐδαίμονα και μεγάλην) au rămas și astăzi ruine (la *Ciuruk-sou*).

⁷ Και ἦκε Μένων ὁ Θετταλός. Subînțelege: και ἐν αἷς ἡμέραις... Dolopii locuiau la sud-vest de munții Pind, Ainiianii între muntele Oita și apa Sperhios, Olințienii în Halcidica.

§ 7 — ⁸ Εἰς Κελαινάς. Αἱ Κελαιναί, oraș în Frigia numit mai târziu Ἀπάμεια Κίβωτός.

§ 8 — ⁹ Εἷκοσι και πέντε ποδῶν; lățimea rîului Marsyas, era de 7-8 metri. Pentru πούς, vezi indicele final. Marsyas, celebru pentru întrecerea cu Apolon și pentru pedepsirea lui de acesta.

ἐρίζοντα οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας.

[9] Ἐνταῦθα Ξέρξης,¹ ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἤττηθεις τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομήσαι ταυτὰ τε τὰ βασίλεια καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἦκε Κλέαρχος [ὁ Λακεδαιμόνιος φυγὰς] ἔχων ὀπλίτας χιλίους καὶ πελταστὰς Θρᾶκας ὀκτακοσίους καὶ τοξότας Κρητὰς διακοσίους. Ἄμα δὲ καὶ Σῶσις² παρῆν ὁ Συρακόσιος ἔχων ὀπλίτας τριακοσίους, καὶ Ἀγίας ὁ Ἀρκᾶς ἔχων ὀπλίτας χιλίους. Καὶ ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν³ τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ Παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὀπλίται μὲν μῦριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δ' ἄμφι τοὺς δισχιλίους⁴.

[10] Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Πέλτας⁵, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθ' ἔμεινε ἡμέρας τρεῖς⁶ ἐν αἷσι Ξενίας ὁ Ἀρκᾶς τὰ Λύκαια ἔθυσε⁷ καὶ ἀγῶνα ἔθηκεν· τὰ δ' ἄθλα ἦσαν σπλεγγίδες χρυσαί· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δώδεκα εἰς Κεράμων ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρα.

[11] Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας τριάκοντα εἰς Καύστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθ' ἔμεινε ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς πλεόν ἢ

§ 9 — ¹ Ξέρξης ἤττηθεις τῇ μάχῃ; e vorba de renumita luptă de la Salamina.

— ² Σῶσις, formă dorică pentru Σωσίας. Se știe că în Italia de sud (Grecia Mare) se vorbea dialectul dorian, și Σῶσις era din Siracuză.

— ³ Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν ἐποίησεν: K. a făcut trecerea în revistă și numărătoarea.

⁴ Ἄμφι τοὺς δισχιλίους; ἄμφι: *circiter*. Se mai putea da cu εἰς sau περὶ cu acuzativul.

§ 10 — ⁵ Εἰς Πέλτας; Αἱ Πέλται, oraș în Frigia mare, la stînga Meandrului.

⁶ Ἐμειναν ἡμέρας τρεῖς: acest acuzativ (*acc. temporis*) arată îndelungarea în timp.

⁷ Ἐν αἷσι = lat. *in quibus*.

— ⁸ Τὰ λύκαια ἔθυσε; făcu sacrificii în cinstea lui Zeὺς Λύκαιος, celebrată în Arcadia pe muntele Liceu în fiecare primăvară.

τριῶν μηνῶν καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας ἀπήτουν¹. Ὁ δ' ἐλπίδας λέγων διήγε² καὶ δηλὸς ἦν ἀνιῶμενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου³ ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι.

[12] Ἐνταῦθα ἀρξικνεῖται Ἐπύαξα⁴ ἡ Συεννέσιος γυνὴ τοῦ Κιλικίων βασιλέως παρὰ Κύρον· καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. Τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδοκε Κύρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. Εἶχε δ' ἡ Κίλισσα φυλακὴν περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους.

[13] Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Θύνβριον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη⁵ τοῦ Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ἣ λέγεται Μίδασ τὸν Σάτυρον θῆρεῦσαι οἶνω κέρασας αὐτῆν.

[14] Ἐντεῦθεν⁶ ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Τυριάειον, πόλιν οἰκουμένην⁷. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. Καὶ λέγεται δέηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρου⁸ ἐπιδειξαι⁹ τὸ στράτευμα αὐτῇ· βουλόμενος οὖν ἐπιδειξαι ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων.

§ 11. — ¹ Ἀπήτουν; ἀπαιτέω inseamă precis a cere un lucru datorat, ca în lat. *repetere*.

— ² Ἐλπίδας λέγων διήγε: = *nonnisi spem usque proponebat. Ii trimelea dându-le speranțe.*

— ³ Πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου = *ex Cyri more. De la, din partea caracterului lui Cyrus.*

§ 12. — ⁴ Ἐπύαξα era desigur trimisă de Syennesis. Συεννέσιος genitiv ionic. în loc de Συεννέσειος.

§ 13. — ⁵ Κρήνη, ἡ Μίδου καλουμένη: o fântină numită a lui Midas.

— τὸν Σάτυρον; e vorba de satyrul Silen, hrănitorul lui Bacchus.

§ 14. — ⁶ Ἐντεῦθεν, plecând din Timbrion. ἐξελαύνει, intransitiv; σταθμοὺς și παρασάγγας sînt acuzative de relație; σταθμὸς la propriu tabără, lat. *statio*. prin extensiume *etapă*, distanța între o tabără și alta, distanța unei zile de mers. Parasanga este o măsură persană de lungime, avînd vre-o cinci kilometri și jumătate, spațiu pe care mai niciodată nu-l depășea o armată într'o zi.

— ⁷ Οἰκουμένην; după cum s'a văzut, epitetul e obișnuit în caracterizarea orașelor lor în *Anabasis*, pentru a le osebi de orașele părăsite (ἔρημοι) destul de numeroase în Asia.

— ⁸ Κύρου. Verbul δέομαι se construște cu genitivul persoanei.

— ⁹ Ἐπιδειξαι (τὸ στράτευμα) a unui ...

[15] Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἕλληνας ὡς νόμος¹ αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι καὶ στήναι, συντάξαι δ' ἕκαστον² τοὺς ἑαυτοῦ. Ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τεττάρων³ εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων⁴ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τὸ δ' ἐώνυμιον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου, τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι στρατηγοί.

[16] Ἐθεώρει οὖν ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις⁵ εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας, παρελαύνων⁶ ἐφ' ἄρματος καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἄρμαμάξης. Εἶχον δὲ πάντες κρᾶνι, χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς καὶ κνημίδας καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας⁷.

[17] Ἐπειδὴ δὲ πάντας παρήλασε,⁸ στίσας τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης⁹, πέμψας Τίγρητα τὸν Ἐριμηέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσε προβάλεσθαι¹⁰ τὰ ὅπλα καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. Οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον¹¹ τοῖς στρατιώταις καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε¹², προβαλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπη-

§ 15. — ¹ Ὡς νόμος (ἐστὶ τάττεσθαι) Ὡς... οὕτω = ut... ita.

² Ἐκαστον, *ficcare* (din generalii).

³ Ἐπὶ τεττάρων: cite patru.

⁴ Μένων conducea trupele întreprinute în Tessalia de Aristip.

§ 16. — ⁵ Κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις: cavaleria pe escadroane, infanteria pe companii.

— ⁶ Παρελαύνων... ἄρμαμάξης. Barbarii defilează înaintea lui Cyrus: însă în fața frontului grecesc el însuș trece în revistă trupele. E urecat pe un car cu două roate, ἄρμα.

— ⁷ Ἐκκεκαλυμμένας. în timpul marșului Grecii purtau scuturile acoperite cu săγμα.

§ 17. — ⁸ Παρήλασε, transitiv (= *praeterire*). *la...*

— ⁹ Πρὸ τῆς φάλαγγος μέσης. Cyrus oprește carul său înaintea centrului liniei grecești. Armata desfășurată în ordine de bătae, cu o adâncime de câțiva oameni, se numește φάλαγγ; dispoziția în coloană de marș pe un front îngust se numește κέρας. *armen*. Vezi indicele final la aceste cuvinte.

— ¹⁰ Προβάλεσθαι ca ἐπιχωρῆσαι, are ca subiect ὅλην τὴν φάλαγγα. Cyrus dă ordin Grecilor de a line armele înainte, în atitudine de luptă, pentru a simula un atac.

— ¹¹ Προεῖπον: dădura ordin. πρό, înaintea frontului trupelor, adică în mod oficial

— ¹² Ἐσάλπιγξε impersonal: la semnalul trâmbiței.

σαν. Ἐκ δὲ τούτου¹ θάπτον προϊόντων² σὺν κραυγῇ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου³ δρόμος ἐγένετο ἐπὶ τὰς σκηνάς, τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολὺς,

[18] καὶ ἦ τε⁴ Κίλισσα ἔφυγεν ἐπὶ τῆς ἀρμαμαξῆς καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς⁵ καταλιπόντες τὰ ὄνια ἔφυγον. Οἱ δ' Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνάς ἦλθον. Ἡ δὲ Κίλισσα ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν⁶ τοῦ στρατεύματος ἐθαύμασεν. Κύρος δὲ ἤσθη τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον⁷ ἰδὼν.

[19] Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Ἰκόνιον⁸ τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. Ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λικαονίας⁹ σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα. Ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε, διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ὡς πολεμίαν οὔσαν.

[20] Ἐντεῦθεν Κύρος τὴν Κίλισσαν εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμπει¹⁰ τὴν ταχίστην ὁδόν, καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας οὓς Μένων εἶχε καὶ αὐτόν, Κύρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε, πρὸς Δάνα¹¹, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ

— ¹ Ἐκ τούτου are sensul unui adverb de timp. după aceea.

² Προϊόντων (αὐτῶν). *înaintea urbei*

— ³ Ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου: în mod spontan. Τοῖς στρατιώταις, literal: la soldați.

§ 18. — ⁴ Ἡ τε... καὶ οἱ: nu numai... dar și.

— ⁵ Οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς cei din piață. Trupele nu primeau de cît solda, nu și alimente: ele cumpărau provizii de la neguțătorii care urmau armata și o aprovizionau. Tot lor le vindeau soldații prada de război pe care o agonisau.

⁶ Τὴν τάξιν: ordinea păstrată de Greci în acest simulacru de atac.

— ⁷ Τὸν... φόβον: teama inspirată barbarilor de Greci.

§ 19 — ⁸ Εἰς Ἰκόνιον (astăzi *Konieh*). Acest oraș pomenit și în istoria cruciadelor, este renumit pentru retragerea sfîntului apostol Pavel de prigoana Evreilor din Antiohia Pisidiei, în anul 45.

— ⁹ Διὰ τῆς Λυκαονίας; intrînd în Lykaonia. Cyrus ieșea din satrapia sa.

§ 20. ¹⁰ Ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν, prin analogie cu *λένα* ὁδόν, πορείαν πορεύεσθαι.

¹¹ Εἰς Θάνα, oraș în Kapadocia (Tyana Romanilor, astăzi *Kilisahissar*).

εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς ἐν ᾧ¹ Κύρος ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασιλείου καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων θυνάστην, αἰτιατάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ.

[21] Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰσβάλλειν² εἰς τὴν Κιλικίαν ἢ δὲ εἰσβολῇ ἦν ὁδὸς ἀμαξιτός, ὀρθία ἰσχυρῶς, καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν³ στρατεύματι, εἴ τις ἐκόλυεν. Ἐλέγετο δὲ καὶ Σύννεσις εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων φυλάττων τὴν εἰσβολὴν· δι' ἧ⁴ ἔμεινεν ἡμέραν⁵ ἐν τῷ πεδίῳ τῇ δ' ὕστεραία ἦκεν ἄγγελος, λέγων ὅτι λειοπιῶς εἶη Σύννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἤσθητο τότε Μένωνος στρατεύμα, ὅτι ἤδη ἐν Κιλικίᾳ, ἦν εἴσω τῶν ὀρέων καὶ ὅτι τριήρεις ἦκουε περιπλεύσας ἀπ' Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν, Ταμῶν ἔχοντα τὰς καὶ Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου.

[22] Κύρος δ' οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸς κωλύοντος καὶ τὰς σκηνάς, οὗ⁶ οἱ Κίλικες ἐφύλαττον⁷. Ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινεν εἰς πεδίον⁸ μέγα καὶ καλόν, ἐπιρρύτον, καὶ δένδρον παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυρούς καὶ κριθὰς φέρει. Ὅρος δ' αὐτὸ περιέχει ὄχυρόν καὶ ὑψηλὸν πάντη ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.

[23] Καταβάς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου ἦλασε σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν, εἰς Ἰαρσοὺς⁹, τῆς Κιλικίας, πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ

— ¹ Ἐν ᾧ, subînțelegere χρόνω. Poate fi luat și ca neutru, prin analogie cu ἐν τούτῳ, πρὸ τοῦ, ἀφ' οὗ.

§ 21. — ² Εἰσβολῇ; această trecere era de fapt un defileu numit de Strabon și Pliniu: *Porțile Ciliciei* (astăzi *Gulek-Boghaz*).

— ³ Ἀμήχανος εἰσελθεῖν, se zice prin atracție, în loc de ἀμήχανον ἦν εἰσελθεῖν. *μυροβλαστὴ καὶ γαλιουδά, ποικίλα*

— ⁴ Διό=διὰ ὅ, lat. *quam ob rem*.

— ⁵ Ἡμέραν, acc. temporal, arată durata cât a ținut o acțiune.

§ 22, — ⁶ Οὗ, *ubi*.

— ⁷ Ἐφύλαττον: *excubias egerant*.

— ⁸ Αὐτό, adică τὸ πεδίον.

§ 23. — ⁹ Εἰς Ἰαρσοὺς, orașul de naștere al apostolului Pavel.

Συεννέσιος βασιλεία τοῦ Κιλικίων βασιλέως· διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ρεῖ ποταμὸς Κύδνος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων.

[24] Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες μετὰ Συεννέσιος εἰς χωρίον ὀχυρόν¹ ἐπὶ τὰ ὄρη πλὴν οἱ τὰ καπηλεία ἔχοντες ἔμειναν δὲ καὶ ὁ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἴσσοις.

[25] Ἐπύαξα δὲ ἡ Συεννέσιος γυνὴ προτέρα Κύρου² πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο. Ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὁρῶν³ τῶν εἰς τὸ πεδίον δύο λόγοι⁴ τοῦ Μένωνος στρατεύματος ἀπόλοντο⁵ οἱ μὲν ἔφασαν ἀρπάζοντάς⁶ τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλικίων, οἱ δὲ ὑπολειφθέντας, καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα οὐδὲ⁷ τὰς ὁδοὺς, εἶτα⁸ πλανωμένους ἀπολέσθαι ἦσαν δ' οὖν οὗτοι ἑκατὸν ὀπλίται⁸.

[26] Οἱ δ' ἄλλοι⁹ ἐπεὶ ἦγον, τὴν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασιλεία¹⁰ τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δὲ ἐπεὶ εἰσῆλθε εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο τὸν Συέννεσιν πρὸς ἑαυτὸν· ὁ δ' οὔτε πρότερον οὐδενί πω κρείττονι¹¹ ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἔλθειν¹² ἔφη, οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι¹³ ἤθελε, πρὶν ἢ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε καὶ πίστεις ἔλαβε.

§ 24. — ¹ Ἐξέλιπον.. ὄρη = ἐκλιπόντες ἔφυγον ἐπὶ τὰ ὄρη εἰς χωρίον ὀχυρόν (*tinut întărit*).

§ 25. — ² Προτέρα Κύρου: înainte de Cyrus.

— ³ Τῶν ὁρέων forma obișnuită în proză ar fi ὁρῶν. Totuș Xenofon întrebuițează adesea aceste forme: ὁρέων. τειχέων, βελέων, etc.

— ⁴ Λόγοι, companii. Vezi indicele.

— ⁵ Ἀρπάζοντας, suplinește αὐτούς.

— ⁶ Τὸ ἄλλο στράτευμα, lat. *reliquum agmen*.

— ⁷ Εἶτα, lat. *tum, deinde*.

— ⁸ Ὀπλίται, vezi indicele.

§ 26. — ⁹ Οἱ δ' ἄλλοι: ceilalți soldați (din corpul lui Menon).

— ¹⁰ Τὰ βασιλεία, suplinește διήρπασαν. Cînd un verb are mai multe complemente, l. greacă pune verbul după primul.

— ¹¹ Κρείττονι, mai tare, mai puternic, *potior*.

¹² Εἰς χεῖρας ἔλθειν τινι, *convenire aliquem ad colloquium*.

¹³ Ἰέναι, supl. εἰς χεῖρας.

[27] Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέννεσις¹ μὲν ἔδωκε Κύρῳ χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν, Κύρος δὲ ἐκείνῳ δῶρα ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ φέλια καὶ ἀνικάνην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικὴν² καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἀφαρπάξεσθαι, τὰ δὲ ἤρπασμένα ἀνδράποδα, ἣν που ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

CARTEA I

CAPITOLUL VIII.

Sosesc știri că se apropie armata regelui. Lupta de la Cunaxa, în apropierea Babilonului. Grecii biruesc. Moartea lui Cyrus (pe la jumătatea lunii septembrie 401 î. n. d. Hr.).

[1] Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν³ καὶ πλησίον ἦν ὁ σταθμὸς ἔνθα ἔμελλε καταλύειν⁴ ἡνίκα Πατηγύας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ἀμφὶ Κύρον πιστὸν πρόφαινεταί⁵ ἐλαύνων⁶ ἀνὰ κράτος⁶ ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ καὶ εὐθύς πᾶσιν οἷς ἐνετύγχανεν ἔδωκε καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι⁷ πολλῶ προσέρχεται ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένος.

[2] Ἐνθα δὴ πολὺς τάραχος⁷ ἐγένετο αὐτίκα⁸ γὰρ ἔδοκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι⁹.

§ 27. — ¹ Συέννεσις. Interesantă atitudine a lui Syen. În realitate el l-a ajutat serios pe Cyrus. Totuș a avut grije, pentru cazul că acesta nu izbutește, să arate regelui că a fost silit de împrejurări să-l lase pe Cyrus a trece pe la el.

— ² Στολὴν Περσικὴν; e vorba de un caftan oriental brodat în fir de aur.

§ 1. — ³ Ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν: ceasul cînd piața se umple (adică pe la ora 9 sau 10 dim.).

— ⁴ καταλύειν, literal, a deshăma, a deslega, operația care se face la sfîrșitul unui mărș; subiectul nu se exprimă.

— ⁵ Ἐλαύνων (τὸν ἵππον), mînîndu-și calul, alergînd.

— ⁶ Ἀνὰ κράτος, cu toată puterea sa: literal: întrebuițîndu-și puterea pînă la punctul cel mai înalt.

§ 2. — ⁷ Τάραχος în proză atică cea mai obișnuită formă este ταραχῆ.

— ⁸ Αὐτίκα. trebuie să se ia cu ἐπιπεσεῖσθαι, *cu o dată*

— ⁹ Ἐπιπεσεῖσθαι. subiectul subînț. βασιλεῶ. *amuză amuză*

[3] Κύρος τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἄρματος τὸν θώρακα ἐνέδου καὶ ἀναβάς ἐπὶ τὸν¹ ἵππον τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγηλεν ἐξοπλίζεσθαι καὶ καθίστασθαι² εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον.

[4] Ἐνθα δὲ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος³ ἔχων πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ Πρόξενος δ' ἐχόμενος⁴, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον, Μένων δὲ τὸ εὐώνυμον κέρας⁵ ἔσχε τοῦ Ἑλληνικοῦ.

[5] Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἵππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἔστησαν ἐν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν⁶, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ⁷ Ἀριατός τε ὁ Κύρου ὑπαρχος⁸ καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν,

[6] Κύρος δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς τούτου ὄσον⁹ ἑξακόσιοι κατὰ τὸ μέσον¹⁰, ὠπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ¹¹ καὶ παραμηριδιοῖς καὶ κρᾶνεσι πάντες πλὴν Κύρου· Κύρος δὲ ψιλὴν¹² ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην¹³ καθίστατο.

[7] Οἱ δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεῖς Ἑλληνικᾶς.

[8] Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὕτω καταφανεῖς ἦσαν

§ 3. — ¹ Τόν. Articolul are sensul posesiv. (platoşa sa).

§. 4. — ² Καθίσταντο. Imperfectul care indică începutul acţiunii : se puseră în ordine.

— ³ τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος, aripa dreaptă a armatei (pînă atunci în coloană de marş (Κέρας, *agmen*) ; Vezi indicele, la cuvîntul κέρας

— ⁴ Ἐχόμενος (subînţ. αὐτοῦ), mergând pe urmele lui, pe stînga.

— ⁵ Τὸ εὐώνυμος κέρας ; aripa stîngă.

§ 5. — ⁶ Τὸ πελταστικόν, peltaştii : soldaţi înarmaţi cu lancea, cu o sabie scurtă şi cu un mic scut de lemn acoperit cu piele : πέλτη.

— ⁷ Ἐν τῷ εὐωνύμῳ. La stînga armatei greceşti.

— ⁸ Ὑπαρχος, general pus sub ordinele lui Cyrus.

§. 6. — ⁹ Ὅσον cu acelaş sens ca εἰς, ἀμφί, περί, înaintea unui număr : ca la.

— ¹⁰ Κατὰ τὸ μέσον : între Greci şi corpul comandat de Arieu.

— ¹¹ Αὐτοὶ în opunere cu οἱ ἵπποι.

— ¹² Ψιλὴν, fără cască, vezi indicele final.

— ¹³ Μαχαίρας, sabia ; vezi indicele final.

οἱ πολέμιοι ἤνικα δὲ δειλίη¹ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτὸς ὡσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ συχνῶ² ἕστερον ὡσπερ μελανία τις³ ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολὺ⁴. Ὅτε δ' ἐγγύτερον ἐγίγνοντο⁵, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις⁶ ἵστραπτε καὶ αἱ λόγχοι⁷ καὶ αἱ τάξεις⁸ καταφανεῖς ἐγίγνοντο.

[9] Καὶ ἴσαν ἵππεῖς μὲν λευκοθώρακες⁹ ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων. Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ τούτων γερροφόροι¹⁰, ἐχόμενοι δ' ὀπλίται¹¹ σὺν ποδῆρσι¹² ξυλί- ναις ἀσπίσιν. Αἰγύπτιοι¹³ δ' οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι· ἄλλοι δ' ἵππεῖς, ἄλλοι τοξόται. Πάντες δ' οὗτοι κατ' ἔθνη ἐν πλασίῳ πλήρει ἀνθρώπων¹⁴ ἕκαστον τὸ ἔθνος¹⁵ ἐπορεύετο.

[10] Πρὸ δ' αὐτῶν ἄρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ'¹⁶ ἀλλήλων τὰ δὴ δρεπανηφόρα¹⁷ καλούμενα· εἶχεν δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον¹⁸ ἀποτεταμένα καὶ ὑπὸ τοῖς δίφοροις εἰς γῆν

§ 8. — ¹ Δείλη. Dimineața se numea primul: micul zeci μεσημβρία (= μέσον ἡμέρας), intervalul între două și șase δειλίη, împărțit cite- odată în δειλίη πρωῖα, după masa de la 10 dim. și δειλίη ὀψία, după cea de seară. Aici e vorba de cea de dimineața. Vezi și indicele.

— ² χρόνῳ συχνῶ, continuu, imediat, în curând *mai târziu*.
— ³ Μελανία τις, o negreală, un nor negru.
— ⁴ ἐπὶ πολὺ, întinzându-se departe.
— ⁵ Ἐγίγνοντο subinț. οἱ πολέμιοι.
— ⁶ Χαλκός τις: ceva ca arama, (scelipea).
— ⁷ Λόγχοι, lungi lânci de lemn (δώρατα), pe care le purtau ho- pliiții, vezi indicele.

— ⁸ Τάξεις: diferite corpuri de trupe. *ομάδες*.
§ 9. — ⁹ Λευκοθώρακες. Purtau platoșe albe.
— ¹⁰ Γερροφόροι, cei ce purtau γέρρα, un fel de scut lucrat în nuele și căptușit, vezi indicele.

— ¹¹ ὀπλίται, opliti, soldați greu înarmați, care formau infanteria de linie. Purtau un scut lung (ἀσπίς), platoșe, jambiere, lance și sabie.
— ¹² Ποδῆρσι... ἀσπίσι: scuturi lungi care cădeau pînă la picioare.
— ¹³ Αἰγύπτιοι Egiptul era independent de Persia la această epocă.
— ¹⁴ Ἐν πλασίῳ πλήρει ἀνθρώπων. Fiecare nație forma un patrat; era o ordine de bălăe particulară Persilor.

— ¹⁵ Ἐκαστον τὸ ἔθνος nu-i decît o opoziție pe lîngă πάντες οὗτοι.
§ 10. — ¹⁶ Διαλείποντα συχνὸν: rămăși la mare depărtare.
— ¹⁷ Δρεπανηφόρα, înarmate cu coase. Aceste căre erau o invenție a lui Cyrus cel dinlîi.

— ¹⁸ Εἰς πλάγιον; se întindeau de la osii în chip înclinat.

βλέποντα¹, ὡς διακόπτειν ἔτι ἐντυγχάνοιεν. Ἡ δὲ γνώμη ἦν ὡς² εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλῶντα³ καὶ διακίψοντα.

[11] Ὁ μέντοι Κύρος εἶπεν, ἔτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς Ἑλλήσι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι⁴, ἐφεύσθη τοῦτο⁵. οὐ γὰρ κραυγῇ ἀλλὰ σιγῇ, ὡς ἀνυστόν⁶, καὶ ἡσυχῇ ἐν ἴσω⁷ καὶ βραδέως προσῆσαν.

[12] Καὶ ἐν τούτῳ Κύρος παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἑρμενεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέταρσι τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον⁸ τὸ τῶν πολεμίων, ἔτι⁹ ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη· καὶ τοῦτ', ἔφη, νικῶμεν, πανθ' ἡμῶν¹⁰ πεποιήται.

[13] Ὁρῶν^δ ὁ Κλεάρχος τὸ μέσον στίφος¹¹ καὶ ἀκούων Κύρου¹² ἔξω ἔντα τοῦ εὐωνύμου βασιλέα — τοσοῦτον γὰρ πλῆθει περιῆν¹³ βασιλεὺς ὥστε μέσον τῶν ἑαυτοῦ ἔχων¹⁴ τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν — ἀλλ' ὁμοῦς ὁ Κλεάρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρασ, φοβούμενος μὴ κυκλωθῆι ἑκατέρωθεν, τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο ὅτι αὐτῷ¹⁵ μελήσοι ὅπως καλῶς ἔχοι.

[14] Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα

— ¹ βλέποντα: îndreptați spre...

— ² ὡς cu infinitivul arată scopul.

— ³ ὡς... ἐλῶντα (intransitiv): trebuind să străbată.

§ 11. — ⁴ Ἀνέχεσθαι: a suporta.

— ⁵ Ἐφεύσθη τοῦτο; subiectul Cyrus. Forma pasivă ψεύδομαι luată în sensul reflexiv: se înșela; τοῦτο: în aceasta.

— ⁶ ὡς ἀνυστόν, aproape ca ὡς δυνατόν. Ἀνυστός, adj. verbal de la ἀνύττω = desăvîrșit, care poate fi desăvîrșit; literal: în măsură în care se putea executa.

— ⁷ Ἐν ἴσω: egal, cu regularitate.

§ 12. — ⁸ Κατὰ μέσον: în direcția...

— ⁹ Ὅτι... εἶη: întru cât (zicea el).

— ¹⁰ Ἡμῶν (= ὑφ' ἡμῶν) πεποιήται: perfectul în loc de viitor anterior arată certitudinea rezultatului, considerat ca dobîndit acum.

§ 13. — ¹¹ Τὸ στίφος: garda ce înconjură pe rege.

— ¹² Ἀκούων Κύρου, auzind pe Cyrus. Participiile ὀρῶν și ἀκούων implică o restricție (cu toate că), întărită ceva mai departe prin particulele ἀλλ' ὁμοῦς: cu toate acestea.

— ¹³ Πλήθει περιῆν: întrecea în număr.

— ¹⁴ Ἐχων: cu toate că ocupa.

— ¹⁵ Αὐτῷ... ἔχοι: avea grije să meargă totul bine.

δμαλως¹ προήει, τὸ δ' Ἑλληνικὸν ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων². Καὶ ὁ Κῦρος παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς³ αὐτῷ τῷ στρατεύματι κατέθεατο ἐκατέρωσε ἀποβλέπων, εἰς τε τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς φίλους.

[15] Ἰδὼν δ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς⁴ συναντῆσαι ἤρετο, εἴ τι παραγγέλλοι⁵. ὁ δ' ἐπιστήσας⁶ εἶπε καὶ λέγειν ἐκέλευσε πᾶσιν ὅτι καὶ τὰ ἱερά καλὰ καὶ τὰ σφάγια καλὰ.

[16] Ταῦτα δὲ λέγων θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο τίς ὁ θόρυβος εἶη. Ὁ δ' εἶπεν ὅτι τὸ σύνθημα⁷ παρέρχεται δεύτερον ἤδη. Καὶ ὅς⁸ ἐθαύμασε τίς⁹ παραγγέλλει καὶ ἤρητο ὅτι εἶη τὸ σύνθημα. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· Ζεὺς σωτὴρ καὶ νίκη.

[17] Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας, Ἀλλὰ¹⁰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο¹¹ ἔστω. Ταῦτα δ' εἰπὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπέλαυνεν. Καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα στάδια διειλέτην τῷ φάλαγγε¹² ἀπ' ἀλλήλων ἠνίκα ἐπαιάνιζόν¹³ τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἵναί τε τοῖς πολεμίοις.

[18] Ὡς δὲ πορευομένων¹⁴ ἐξεκύμαινέ¹⁵ τι τῆς φάλαγγος, τὸ

— ¹ Ὁμαλως = ἐν ἴσω. *εἰς αὐτὴν κατεύθυνσην*

— ² Ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων : completîndu-se cu soldați care veneau mercu.

— ³ Οὐ πάνυ πρὸς : nu prea aproape (la oarecare distanță).

§ 15. — ⁴ Ὡς, în intenția de a. *εἰς τὸ ἐπισημῶς, ἀποβλέποντας*

— ⁵ Εἴ τι παραγγέλλοι : dacă avea de dat vre-o poruncă.

— ⁶ Ἐπιστήσας (τὸν ἵππον) oprindu-și calul.

§ 16. — ⁷ Σύνθημα termen în limba militară : cuvînt de ordine.

— ⁸ Καὶ ὅς «iar dînsul»

— ⁹ Ἐθαύμασε τίς : se miră (și întrebă) cine...

§ 17. — ¹⁰ Ἀλλὰ : ei bine !

— ¹¹ Τοῦτο (adică νίκη) ἔστω : așa să se facă.

— ¹² Τῷ φάλαγγε : ambele armate orînduite în linie de bătae la o distanță de 6—7 sute de metri.

— ¹³ Ἐπαιάνιζον. Grecii aveau deprinderea să cînte paianul înainte de luptă. În cazul acesta paianul era un cîntec în cinstea zeului Ares, nu Apolon. *εἰς τὴν ἑορταστικὴν ἀποστολὴν*

§ 18. — ¹⁴ Πορευομένων, genitiv absolut, subiectul subînțeleș.

— ¹⁵ Ἐξεκύμαινε τι. O parte dintre soldați depășea alinierea, ca un val care înaintează ; metaforă luată de la mare.

ὑπολειπόμενον ἔρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγγετο πάντες οἶόν περ τῷ Ἐνυαλίῳ¹ ἐλελίξουσι, καὶ πάντες δ' ἔθεον.

[19] Πρὶν² δὲ τὸ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι ἐγκλίνουσι οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσιν. Καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος³ οἱ Ἕλληνες ἐβόων δ' ἀλλήλοισι μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἐπέσθαι·

[20] Τὰ δ' ἄρματα ἐφέρετο⁴ τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων κενὰ ἡνιόχων. Οἱ δ' ἐπεὶ προῖδοιεν⁵, δίσταντο· ἔστι δ' ἔστις⁶ καὶ κατελήφθη ὥσπερ ἐν ὑποδρόμῳ ἐκπλαγεῖς, καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ⁷ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν, οὐδ' ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδὲν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναι τις ἐλέγετο.

[21] Κῦρος δ' ὀρώων τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὐτούς⁸ καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος⁹ ἤδη ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν, οὐδ' ὡς ἐξέχθη¹⁰ διώκειν, ἀλλὰ συνεσπεραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἐξακοσίων ἰππέων τάξιν ἐπεμελεῖτο ὅτι ποιήσει βασιλεύς. Καὶ γὰρ ἤδειν αὐτόν¹¹ ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος.

[22] Καὶ πάντες δ' οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὐτῶν¹² ἡγούονται, νομίζοντες οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι,

— ¹ Ἐνυαλίῳ : în cinstea lui Ares Enialios. — Ἐλελίξουσι, a scoate țipete de război.. ἐλελεῦ : Vezi indiciele

§ 19. — ² Πρὶν... ἐξικνεῖσθαι ; literal : înainte ca aruncătura arcului să-l poată ajunge.

— ³ Κατὰ κράτος, după puterile lor, din toate puterile.

§ 20. — ⁴ Ἐφέρετο. erau târite.

— ⁵ Προῖδοιεν. Optativ care arată repeliția : ἐπεὶ se poate traduce : oridecîte ori.

— ⁶ Ἔστι δ' ἔστις, unul din ei.

— ⁷ Οὐδὲ... δέ, negația care corespunde cu καὶ... δέ de observat în această frază îngrămădirea a trei negații care nu se anulează una pe alta.

§ 21. — ⁸ Τὸ καθ' αὐτούς. Literal : ceea ce era în lungul liniei lor de bătae, adică inamicii pe care îi aveau înaintea lor.

— ⁹ Ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος, participii cu sens concesiv : cu toate că.

— ¹⁰ Ἐξέχθη, s'a lăsat tirît.

— ¹¹ Ἡδειν αὐτόν (βασιλέα) ὅτι. Subiect anticipat = ἡδειν ὅτι αὐτός

§ 2. — ¹² Μέσον τὸ αὐτῶν : centrul trupelor lor ; ἡγούονται, îi conduc.

ἂν ἢ ἡ ἰσχύς αὐτῶν ἐκατέρωθεν, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρή-
ζοιεν, ἐν ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι¹ τὸ στρατεύμα.

[23] Καὶ βασιλεὺς δὴ² τότε μέσον ἔχων τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς³
ἔμωσ ἕξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος. Ἐπεὶ δ' οὐ-
δεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἀντίου⁴ οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις
ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπεν ὡς εἰς κύκλωσιν⁵.

[24] Ἐνθα δὴ Κύρος δεισας μὴ ὀπισθεν⁶ γενόμενος κατα-
κόψη τὸ Ἑλληνικὸν ἐλαύνει ἀντίος⁷ καὶ ἐμοσίων σὺν τοῖς ἐξα-
κόσιοις νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους καὶ εἰς φυγὴν
ἔτρεψε τοὺς ἐξακισχιλίους, καὶ ἀποκτείνει λέγεται αὐτὸς τῇ
ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην τὸν ἄρχοντα αὐτῶν.

[25] Ὡς δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἐξα-
κόσιοι εἰς τὸ διώκειν ὠρμήσαντες, πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ'⁸
αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδόν⁷ οἱ ὀμοτράπεζοι καλούμενοι.

[26] Σὺν τούτοις δ' ὦν καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον
στίφος καὶ εὐθύς οὐκ ἠνέσχετο⁸, ἀλλ' εἰπὼν⁹ Ἦν ἄνδρα ὄρω,
ἴετο ἐπ' αὐτὸν καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει διὰ
τοῦ θώρακος, ὡς φησι Κτησίας⁹. ὁ ἰατρός, ὃς καὶ ἰασάσθαι
αὐτὸς τὸ τραῦμα φησιν.

[27] Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῶ ὑπὸ τὸν ὀφθαλ-

— ¹ Ἄν... αἰσθάνεσθαι, armata ar fi informată.

§ 23. — ² Καὶ... δὴ: în consecință, ca urmare a motivelor ce sînt date.

— ³ Στρατιᾶς. Fiecare din comandanți stă în fața centrului trupelor
ce comandă. Regele, ca generalisim stă în miezul întregii armate.

6. ⁴ Ἐκ τοῦ ἀντίου, ex adverso. Αὐτοῦ ἀτάρνα de ἔμπροσθεν: tru-
pele care îl acopereau.

7. ⁵ Ὡς εἰς κύκλωσιν: în intenția de a învâlui aripa stingă a armatei
lui Cyrus.

§ 24. — ⁶ ὀπισθεν γενόμενος (βασιλεύς), ajuns pe urmele armatei.

§ 25. — ⁷ Σχεδόν: aproape unic. — Cei ce mînceau la masă cu Cyrus și
formau suita lui obișnuită.

— ⁸ Οὐκ ἠνέσχετο, nu s'a stăpânit.

— ⁹ Κτησίας. Ktesias din Knidos care pretindea a se coborî din fam.
Asklepiazilor din acest oraș, trăi 17 ani în Persia (415—399), și fu medicul
casei regale din Suza, unde fu ocrotit și bine tratat. El profită de rămî-
nerea sa la curte pentru a consulta tradițiile și arhivele monarhiei per-
sane, scriind în dialectul ionic o istorie generală a Persiei în 23 de cărți,
intitulată Περσικά, din care n'au rămas decît fragmente.

μόν βιαιώς· και ἐνταῦθα ^{αἰματωμένοι} μαχόμενοι¹ βασιλεὺς και Κῦρος και οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκάτερου, ὅποσοι² μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον³ Κτεσίας λεγέτω, παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν. Κῦρος δ' αὐτός τε ἀπέθανε και ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκείντο ἐπ' αὐτῷ³.

[28] Ἀρταπάτης δ' ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων λέγεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἶδε Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν⁴ αὐτῷ.

[29] Κοὶ οἱ μὲν φασὶ βασιλέα κελεῦσαι⁵ τινα ἐπισφάξαι⁵ αὐτὸν Κῦρω, οἱ δ' αὐτὸν⁶ ἐπισφάξασθαι⁶ σπασάμενον τὸν ἀκινάκην⁷ εἶχε γὰρ χρυσοῦν⁸ και στρεπτὸν δ' ἐφόρει και ψέλια και τ' ἄλλα ὡσπερ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κῦρου δι' εὐνοίαν τε και πίστότητα.

CARTEA I.

CAPITOLUL IX.

Portretul lui Cyrus cel Tânăr.

[1] Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν τῶν μετὰ Κῦρον⁹ τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε και ἄρ-

§ 27. — ¹ Μαχόμενοι. patricipiu independent, care formează anacoluf. Se poate traduce: în timp ce regele și Cyrus... se luptau.

— ² Ὅποσοι. După Diador (XV, 24) numărul morților din armata regală depăși 15.000. De la Cyrus muriră vre-o 3000. Dar aici nu se vorbește de fapt decât despre cei căzuți alături de rege și de Cyrus.

— ³ Ἐπ' αὐτῷ: peste corpul său.

§ 28. — ⁴ περιπεσεῖν; căzu (=se aruncă) peste corpul său, pentru a-l îmbrățișa.

§ 29. — ⁵ Ἐπισφάξαι Ἐπί în acest verb pare să aibă două înțelesuri: pe corpul lui, și lui Cyrus, ca victimă.

— ⁶ Αὐτόν, subiect; ἐπισφάξασθαι, cu sens reflexiv.

— ⁷ Ἀκινάκην. Un fel de cuțit-pumnal. Articolul are sensul posesiv.

— ⁸ Χρυσοῦν. aurit.

§ 1. — ⁹ E vorba de Cyrus del Bătrân (559—529), croul operei *Kyrupeidia*.

χειν ἀξιώτατος, ὡς παρὰ¹ πάντων ὁμολογεῖται: τῶν Κύρου δοκούντων² ἐν πείρᾳ³ γενέσθαι.

[2] Πρῶτον μὲν γὰρ ἔτι παῖς ὢν δὲ ἐπαιδεύετο σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο.

[3] Πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων⁴ Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις⁵ παιδεύονται· ἐνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἂν τις⁶ ἀλοχρὸν δ' οὐδὲν οὔτ' ἀκούσαι οὔτ' εἶδειν ἔστιν.

[4] Θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τιμωμένοις ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκούουσι, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους ὥστε εὐθύς παῖδες ὄντες μανθάνουσι ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι.

[5] Ἐνθα Κύρος πρῶτον μὲν αἰδημονέστατος τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι, ἔπειτα δὲ φιλιππότατος καὶ τοῖς ἵπποις ἀρίστα χρῆσθαι⁷· ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τὸν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς⁸ τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον.

[6] Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. Καὶ ἄρχτον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν⁹, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου, καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὢν καὶ τὰς ὠτειλάς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν ἐποίησεν.

— ¹ Παρά, de, de cătră.

— ² Τῶν δοκούντων, *eorum qui videntur*, *ἀνα*.

— ³ Ἐν πείρᾳ τινὸς γενέσθαι, *usu et consuetudine aliquem expertum esse, a fi avut relații cu cineva*.

§ 2 — ⁴ Ἄριστοι, *principes*.

§ 3 — ⁵ Θύραι, „Curtea”. Din pricina marelui zid de împrejmuire, cu mai multe porți de aramă, se zice θύραι oricărei reședințe a Marelui Rege — chiar și corzului unde seșea în vreme de război.

— ⁶ καταμάθοι ἂν τις, *percipiās „ar putea cineva învăța”*.

§ 4 — ⁷ Εὐθύς παῖδες ὄντες, *a pueris*.

§ 5 — ⁸ Construcția: πείθεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις μᾶλλον καὶ τῶν ὑποδεεστέρων ἑαυτοῦ. — Ὑποδεέστερος, *inferior*.

— ⁹ Χρησθαι, *atîrnă de ἐδόκει*. *cu fugit de o marelă, ca*

§ 6 — ¹⁰ Ἐτρεσεν, *cuvînt ionic, formă poetică: timens fugit*.

[7] Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατραπείης Λυδίας τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, καὶ στρατηγὸς δὲ πάντων ἀπεδείχθη οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδῖαν ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐτὸν ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἰ³ τὸ σπείσαιο καὶ εἰ τῷ συνθήσαιο καὶ εἰ τῷ ὑπόσχοιτό τι, μηδαμῶς ψεύδεσθαι.

[8] Καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι⁴, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες καὶ εἰ τις πολέμιος ἐγένετο, σπείσαμένου Κύρου ἐπίστευε μὴδὲν ἂν παρὰ⁵ τὰς σπονδὰς παθεῖν.

[9] Τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις⁶ ἐκοῦσαι Κύρον εἶχοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους πλὴν Μιλησίων· οὗτοι δὲ ὅτι οὐκ ἤθελε τοὺς φεύγοντας προέσθαι⁷ ἐφοβοῦντο αὐτόν.

[10] Καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπέδεικνυτο καὶ ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἂν ποτε προοίτῃ, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος αὐτοῖς ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ κάκιον πράξειαν.

[11] Φανερός δ' ἦν καὶ εἰ τις τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος καὶ εὐχὴν δὲ τινὲς αὐτοῦ ἐξέφερον ὡς εὐχοίτο τοσοῦτον χρόνον ζῆν ἔστω νικῶν καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιόντας ἀλεξόμενος.

[12] Καὶ γὰρ οὖν πλείστοι δὴ αὐτῷ ἐνὶ γῆ ἀνδρῶν τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι.

§ 7—¹ Κατεπέμφθη. In 407. Cyrus avea atunci 17 ani. *a fost trimis*

—² Οἷς καθήκει, quos oportet, care debet.

Εἰ, dacă, iterativ. *or p. zeuului sau confesiile pe carea sa i-a făcut*

§ 8—⁴ Ἐπιτρεπόμενοι, incredințându-se lui: *cum eius fidei et fidei et imperio se committerent.*

—⁵ Παρὰ, împotriva.

§ 9—⁶ Αἱ πόλεις, orașele ioniene.

—⁷ Προέσθαι, prodere, a părăsi cauza.

CARTEA IV

CAPITOLUL VII.

Armata greacă se retrage spre nord, străbate țările Taocilor, Calibilor și Skitenilor. Ea ajunge în sfârșit la muntele Tehes, de unde vede apele Pontului Euxin (Marea Neagră). La vederea mării (sfârșitul lunii ianuarie — începutul lui februarie) soldații din avangardă, stăpîniți de emoție, strigă: „marea! marea!”

... [18] Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἄρπασον¹ ποταμόν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθηνῶν² σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι διὰ πεδίου εἰς κώμας ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

[19] Ἐντεῦθεν διήλθον σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην ἣ ἐκαλεῖτο Γυμνιάς³. Ἐκ ταύτης ὁ ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας⁴ ἄγοι αὐτούς.

[20] Ἐλθὼν δ' ἐκείνος λέγει ὅτι ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν⁵ εἰς χωρίον ὅθεν ὄρονται θάλατταν· εἰ δὲ μὴ, τεθνάναι ἐπηγγείλατο⁶. Καὶ ἡγούμενος ἐπειδὴ ἐνέβαλλεν εἰς τὴν πολεμίαν, παρεκελεύετο αἰθεῖν καὶ φθεῖρειν τὴν χώραν ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι τούτου ἕνεκεν συνέλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων⁷ εὐνοίας.

§ 18 — ¹ Ἐπὶ τὸν Ἄρπασον ποταμόν; acest fluviu a fost identificat cu fl. de astăzi *Kura*, care isvorăște din micul Caucaș și se varsă în Marea Caspică la Sud de Saliandy.

— ² Διὰ Σκυθηνῶν. Skythenii locuiau țara cuprinsă între munții Arsiani, partea răsăriteană a lanțului pontic și Marea Neagră, cam de la districtul Akaltsik, la răsărit, pînă la Kalospotamos, la apus.

§ 19 — ³ Γυμνιάς. poate Aco pe *Adjara Su* la miez-noapte de muntele *Karcikala*.

— ⁴ Διὰ τῆς πολεμίας χώρας, prin țara dușmană a Skythenilor.

§ 20. — ⁵ Πέντε ἡμερῶν, subînț. ὁδὸν π. ἡμερῶν.

— ⁶ Ἐπηγγείλατο; se declară gata să.

— ⁷ Οὐχ (ἕνεκα) τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας; τ. Ἑλλήνων genetiv obiectiv.

[21] Καὶ ἀφικνοῦνται¹ ἐπὶ τὸ ὄρος τῆ πέμπτη ἡμέρα: ὄνομα δὲ τῷ ὄρει² ἦν Θήκης³. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο.

[22] Ἀκούσας δ' ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες φήθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους: εἶποντο γὰρ ὀπισθεν οἱ ἐκ τῆς κατομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινὰς καὶ ἐξώγησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι, καὶ γέροντα ἔλαβον ὠμοδόχεια⁴ ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.

[23] Ἐπειδὴ δ' ἡ βοή πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον⁵ καὶ οἱ αἰεὶ ἐφύοντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς αἰεὶ βρῶντας καὶ πολλῶ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοή, ὅσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδίδκει δὴ μείζον τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι,

[24] καὶ ἀναβάς ἐφ' ἵππον καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἵππεας ἀναλαβὼν παρεδόχθει: καὶ τάχα δὴ⁶ ἀκούουσι βρῶντων τῶν στρατιωτῶν Θάλαττα θάλαττα⁷ καὶ παρεγγυόντων. Ἐνθα δὴ ἔθεον πάντες οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑπαζύγια ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι.

[25] Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγούς καὶ λοχαγούς δακρύνοντες⁸.

§ 21 — ¹ Ἀφικνοῦνται: această sosire se întâmplă în primele zile ale lunii februarie 500 în d. Hr.

— ² ἐπὶ τὸ ὄρος, e vorba muntele pe care l-a vestit călăuza, și de care face pomenire în § de mai înalte, 20, cu cuvintele: εἰς χωρίον ὅθεν ὄφονται θάλασσαν.

— ³ Θήκης, acest munte e una din înălțimile masivului *Kacikar-Dag*, la 52 kilom. de la mare și la 112 kilom. sud-est de orașul Trebizonta.

§ 22 — ⁴ Γέροντα ὠμοδόχεια, scuturi derăchită acoperite cu piele de bou netăbăcită.

§ 23. — ⁵ Καὶ ἐγγύτερον... ἐγίγνετο: și ajunseră mai aproape.

§ 24. — ⁶ Καὶ τάχα δὴ: și îndată.

— ⁷ Θάλαττα θάλαττα, cuvinte rămase celebre, pentru că arată marea bucurie ce au simțit cei 10,000 de Greci, când au văzut: după alita uscat, Varid, cu care ei se simțeau așa de apropiați sufletește.

§ 25. ⁸ Περιέβαλλον ἀλλήλους δακρύνοντες: se imbrățiseau unii pe alții plângând. Ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος: nescio quo auctore.

Καὶ ἐξαπίνης οὗτου δὴ παρεγγύσαντος οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι κολωνόν¹ μέγαν.

[26] Ἐνταῦθα ἀνετίθεισαν² δερμάτων πλήθος ὠμβραεῖων καὶ βακτηρίας³ καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα, καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτὸς τε κατέτεμνε⁴ τὰ γέρρα καὶ τοῖς ἄλλοις διέκελεύετο.

[27] Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀποπέμπουσι δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ⁵ ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ δαρεικοὺς δέκα· ἤπει δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους⁶, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Κωμὴν δὲ δείξας αὐτοῖς οὐ σκηνήσουσιν καὶ τὴν ὁδὸν ἣν πορεύσονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἔσπερα ἐγένετο, ὄχητο ἀπιών.

— ¹ Κολωνόν: *tumulus*.

§ 26. ² Ἀνετίθεισαν, termenul ἀνάθημα se întrebuințează pentru consacrară a unor daruri în cinstea zeilor. Cp. ἀνάθημα, *anathema*: obiect consacrat. Aici Grecii lui Xenofon au pus obiectele menționate pe movila ridicată.

— ³ Βακτηρίας, e vorba de bețele ce li-au slujit de bastoane în lungul drum ce făcuseră.

— ⁴ Κατέτεμνε, s'a apaucat să le taie, pentru a nu mai fi bune de întrebuințat.

§ 27. — ⁵ Ἀπὸ κοινοῦ, cu cheltuielă obișnuită.

— ⁶ Τοὺς δακτυλίους: inelele (pe care le purtau soldații).

INDICELE TERMENILOR TEHNICI.

ἀγορά, în tabere era un loc special pentru piață. De aici se aprovizionau soldații. Negustorii erau cu deosebire Lidieni. Puși în supravegherea unor **ἀγορανόμοι**, ei vindeau soldaților **τάπιτήδεια** (cele necesare) și cumpărau la răndu-le prada de război, care nu le trebuia soldaților.

ἀγκύλη, lat, *amentum*, o curea fixată la centrul de greutate al suliței de asvîrlit. Prin ea se mărea puterea de aruncare, întocmai ca la o praștie.

ἀκοντιστής (comp. **ἀκόντιον** suliță de aruncat), este soldatul a cărui armă însemnată de atac era sulița de aruncat. Aceste trupe se numesc în Xenofon **πελτασταί** (*pellasți*) sau **γυμνήτες** (*soldați ușor înarmați*).

ἀκροβολίζομαι. 'a se lupta de sus în jos'. Se zice despre trupele ușor înarmate care hărțuiesc inamicul cu sulițe sau săgeți, pentru a-l hotărî să intre în luptă (A. Croiset).

ἀλαλάζω, cuvânt onomatopEIC cu însemnarea 'a striga ură', strigăt obișnuit când se dă un atac, o luptă. Substantivul este 'ἀλαλά' sau **ἐλελεῦ**; verbul de aici **ἐηλίζω**.

ἄμαξα, car ce servea la purtarea merindelor sau a bagajelor trupei.

ἀναστρέφειν ἐπὶ ὄρου, a face o întoarcere pe jumătate, la dreapta; termen militar.

ἄριστον, 'foarte bun', este masa cea mai însemnată a zilei: avea loc pe la scâpătatul soarelui, și se mai numea **δεῖπνον**, **δῶρπον** sau **δορπηστός**. (Masa primă era pe la ora 10 dimineață).

ἄρμα car de război cu două roate; **ἄρμάμαξα**, trăsură acoperită, cu perdele mobile.

ἄρμοστής, era un funcționar spartan, în vremea egemoniei acestei cetăți (404—371), care, fiind pus în fruntea unei trupei, garanta executarea ordinelor date de diferiții funcționari pe care îi repartizau în fiecare centru. Harmoștii atârnavu direct de efori și aveau un caracter mixt: civilo-militar.

γέρρον, un scut ușor de formă romboidală, împletit în răchită, acoperit cu piele de bou netăbăcită, și pe de margini cu plăci metalice. Purătorii acestui scut se numeau *gerofori*.

γυμνήτες. soldați ușor înarmați ('*goi*'). Se mai numeau și φιλοί. În genere purtau acest nume trupele de infanterie ușoară, care n'aveau arme de apărare.

δαρεικός, subînțelea **στατήρ**, era o monedă persană, de aur. Pe o față avea efigia regelui, pe cealaltă un arcas : bătuță de Darius Ciaxare, el avea curs de la Nil pînă la Oxus și de la Indus pînă la marea Egee. Valora 20 de drahme de argint, atice.

δείλη, '*după amiază*'. În raport cu mîncarea se zicea : **ἡ μετ' ἄριστον ὄρα** ; după prima masă se zicea **δείλη πρωΐα**, după a doua **δείλη ὄψια**.

δεῖπνον, v. mai sus la **ἄριστον**.

διαγκυλοῦμαι, 'a trece degetele' prin cureaua suliței, adică gata să arunce sulița.

δορπηστός, v. mai sus la **ἄριστον**.

ἐγχειρίδιον (de la **ἐν** și **χείρ** : *în-mînă*) una din armele de atac ale hopliților (soldații greu înarmați) : *pumnalul drept*.

ἐλελίζω, v. mai sus **ἀλαλάζω**,

ἐναγκυλᾶν, v. mai sus **ἀγκύλη**. **ἐνωμόταρχος** sau **ἐνωμοτάρχης** *enomotarhul*, comandantul unei trupe de 25 oameni. Compania (**λόχος**) avea 100 de oameni ; ea avea două *pentecontere* (sau *pentecostere*) **πεπτηχοστύς**, iar aceasta din urmă se împărțea în două *enomotii* :

ἐνωμοτίαι, comandate de cite un **ἐνωμόταρχος** sau **ἐνωμοτάρχης**.

ἐνωμοτία, vezi mai sus **ἐνωμόταρχος**.

ἔφοροι, '*supraveghetori*' (**ἐπί** + **ὄραω**), magistrați spartani învestiți cu mari puteri administrative și judiciare. La început erau numiți de rege, pe urmă fură aleși de popor. Ca judecători exercitau controlul asupra tuturor magistraților, inclusiv regii. Înriurirea lor crescuse foarte mult cu vremea, devenind funcționari politici.

ἡγούμενον (**τὸ**) de la **ἡγέομαι**, '*călăuzesc*', capul armatei.

ἱερά (**τά**), '*cele sfinte*', erau prevestirile deduse după cercetarea măruntaelor din animalele jertfite. **Σφάγια** erau prevestirile deduse după mișcarea animalului jertfit.

κέρας, 'corn' (lat. *agmen*), era o coloană de marș. Când se trecea de la marș la bătălie, coloana devenea *o aripă* (dreaptă sau stîngă, **δεξιὸν** sau **εὐώνυμον**) a armatei în luptă.

κνημῖς (lat. *ocreae*), erau un fel de jambiere alcătuite dintr'o parte metalică, iar dedesupt avînd piele sau lînă. Acoperea partea dinainte a piciorului în jos de genunchi.

λόχος, o companie, era alcătuită din 100 de oameni și comandată de un **λοχαγός**. V. mai sus **ἐνωμόταρχος**.

μάχαιρα, spadă a cărei lamă era pușin adusă în partea lăișului, însă dreaptă pe muchea cealaltă.

μέδιμνος, *medimnul*, o măsură de capacitate pentru solide (grâu, făină, etc.); avea 52 de litri și 53.

μνᾶ, o *mna*, zisă și *mină*, monedă de argint valorând 100 de drahme.
ναύαρχος, amiralul flotei spartane; comandă în mod absolut puterea maritimă. Era ales pe un an de adunarea poporului sau numit de efori, pe baza deplinelor puteri hărăzite lor de adunarea poporului.

ἔϊφος, armă de atac a hopliților; (ὄ) spadă dreaptă. Vezi mai sus **ἐγχειρίδιον**.

ξυήλη, armă de atac a hopliților; pumnal adus.

ὄβολός, monedă de mică valoare; *obolul*, a rămas și în zilele noastre ca termen indicând o contribuție mică, precum și bănuțul ce se pune în mîna morților ca să fie trecut în lumea cealaltă peste apa Stigelui.

ὀπλίτης, soldat de infanterie greu înarmat. El avea următoarele arme de apărare:

1. κράνος, casca.
2. θώραξ, platoșă.
3. κνημίδες, jambiere.
4. ἀσπίς, scutul.

Armele lor de atac erau:

1. δόρυ, lancea.
2. ἔϊφος, spada dreaptă.
3. μάχαιρα tot o spadă dreaptă, mai mică.
4. ἐγχειρίδιον, pumnalul drept.
5. ξυήλη, pumnalul încovoat, ce se purta la mijloc, încins.

ὄπλον, armura soldaților greu înarmați, **ὀπλίτης**. Vezi mai sus acest cuvînt.

ὄπλα (τά) numire prescurtată indicând partea anterioară a unui lagăr, acolo unde erau depuse armele; mai pe urmă se arăta prin acest termen întregul lagăr.

ὄργυιά, 'braț' măsură de lungime de 6 picioare, adică 1.^m 85.

ὄχλος, ὄ, (lat, *turba castrensis*). Termenul înseamnă de obicei 'gloată', lume multă și amestecată, inclusiv bagajele: servitori, negustori, vînzători de orice fel (vivandieri), prizonieri, animale de jug și de ham, într'un cuvînt tot ce nu lua parte efectivă la luptă.

παιανίζω, a cînta imnul numit **παιάν** sau **παιών**, în cinstea lui Apolon. În timp de război se numea astfel și marșul pe care-l cîntau soldații greci, cînd intrau în luptă, și era în cinstea lui Ares, zeul războiului.

πάλτον, o *sulijă* tare, din lemn de corn, întrebuințată mai cu seamă în armata persană, unde fiecare călăreț purta una și fiecare pedestraș două. Și călăreții greci aveau această armă.

παραγγέλλω și **παρεγγυᾶν** (ἀπὸ παραγγέλλσεως) este unul din mijloacele tainice, de vestire a unui ordin militar; scopul era ca să nu se audă la inamic glasul comandantului. Se întrebuința acest mijloc

și când era prea mare sgomol în trupă, și nu puteau auzi glasul comandantului.

παρασάγγης, 'parasanga' era o măsură itinerară la Perși. Avea 30 de stadii, sau cca 4 km. și 500.

παρεγγυᾶν, vezi mai sus **παραγγέλλω**,

πελταστής, 'pellasti'; formau partea însemnată a trupelelor ușoare. Termenul se întrebuițează adesea și ca sinonim cu **γυμνίτης** (v. acest cuvânt) și vine de la **πέλτη** o săgeată lungă cu vîrf metalic, întrebuițată mai ales de Traci. Mai târziu **πέλτη** s'a numit și un scut mic, fără margine metalică și curea.

πέλτη, vezi mai sus acest cuvânt.

πεντηκοντήρ (**πεντηκοστήρ**), v. mai sus **ἐνωμοτάρχης** și **λόχος**, unități militare superioare.

πεντηκόντορος, *pentecontora* era o corabie de 25 vîslași pe fiecare parte. Să se bage de seamă sufixele **-oros** și **-ηρης**: cel dintîi arată numărul vîslelor de la proră spre pupă. Cel de-al doilea, numărul rîndurilor de lopeți. Astfel sînt **δίηρης**, **τριήρης**: cu două, cu trei rînduri de lopeți suprapuse.

πεντηκοστής, v. mai sus **ἐνωμοτάρχης** **πῆχυς**, măsură de lungime, *col*; avea 0, m 462.

πλαίσιον este patratul pe care îl făceau hoplitii (lat. *agmen quadratum*); trupele ușoare și bagajele erau așezate înăuntrul acestui patrat.

πλέθρον, *pletrul* era o măsură de lungime, de 30 m, 83.

πλοῖον 'plută, mici vase de transport, în opoziție cu **τριήρεις**. **Πλοῖα** = **νῆες** **τρογγύλαι**, vase rotunde p. transport. (**τὰ φέροντα τὰ ἐπιτήδεια καὶ τὰ ὑπηρετικά**). Din contră, triremele erau vase lungi, care purtau fie pedestrași (**στρατιώτιδες ὀπλιταγωγοί**), fie cai (**ἵππαγωγοί**). Afară de acestea existau și **πλοῖα μακρά**, ceva mai pușin rotunde, însă umflate, pentru mărfuri.

πούς, 'picior', măsură de lungime; ceva mai lung ca 30 cm..

πρόξενος, 'proxenul' era reprezentantul unei cetăți străine pentru compatrioții săi. Astfel, un corintian ales de Atena pentru a reprezenta și apăra interesele cetățenilor Atenei pe lângă Corintienii era *proxenul* *Atenienilor* în Corint. În schimbul serviciilor ce făcea, proxenul primea anumite privilegii, care variau de la caz la caz.

σάγαις, un soi de topor cu două tășuri, obișnuit mai cu seamă la Skiți.

σάλπιγξ, (lat. *tuba*), o trimbiță lungă și dreaptă.

σατράπης 'satrap'. Imperiul persan era împărțit în 20 de satrapii. Aceștia aveau puteri civile depline și duceau o viață de suverani. Termenul se întrebuițează în limba noastră cu accepția unui suveran asiatic, sau un potentat politic care 'lae și spînzură'. Cyrus

cel Tinăr a fost satrapul provinciilor Lydia, Phrygia și Kapadocia.

σκηνοφόρα (τά). (σκεύη + φέρεσι), sint echivalente cu *impedimenta* ale armatei lui Cesar: servitori militari (σκηνοφόροι), animale de muncă (ὕποζυγία) și carele (ἄμαξαι) care slujeau la purtarea bagajelor (σκεύη).

σπολάς, *spolada* era un fel de platoșe de piele.

στάδιον, măsura de lungime; 'stadiul' avea ca la 150 de metri.

σταθμός (rădăcina στα-, *sta-re*) era o unitate de lungime de vreo 28 km. Este distanța ce se poate străbate înlins o zi întreagă, după care în genere trebuie să se facă popas. κατάλυσσις; aceasta e un σταθμός.

σύνηγμα 'Cuvîntul de ordine'. Cînd începea lupta, generalul dădea cuvîntul de ordine primului soldat din fiecare rînd; acesta îl împărtășea vecinului și așa mai departe pînă la capătul rîndului, de unde se întorcea înapoi spre general (παρέρχεται δεύτερον) pînă la soldatul de unde plecase.

σφάγια (τά), v. mai sus la ἱερά.

τάλαντον, monedă în valoare de 6.000 de drahme, cea 6000 lei aur.

ταξίαρχος, 'taxiarh'. Ofițer care comanda o τάξις, adică o companie de infanterie ușoară.

τάξις, o divizie de hopliți. În general însă o τάξις formează o trupă (de la 200—600 de oameni) pusă sub acelaș comandant, conținând oameni din aceeaș armă.

τριήρης. v. mai sus: πλοῖα.

τρόπαιον (τὰ τρόπαια). Trofeul era un monument ridicat chiar pe locul unde se eucerise o biruință. Dacă lupta fusese navală, trofeul era construit pe țărni în locul cel mai apropiat. La început trofeul era un trunchiu de copac, de care se atîrnau armele învinsilor. Mai tîrziu s'au construit trofee din marmoră și bronz și erau adevărate opere de artă (A. Croiset).

φάλαγξ, (lat. *acies*) linie de bătae, frontul unei armate. A înainta ἐπὶ φάλαγγος însemna a merge în linia frontului: ἐπὶ κέρως, a merge în coloană.

χιτών, era o îmbrăcămintă cu mîneci scurte, ca un fel de bluză modernă, ceva mai lungă, care se încingea la mijloc. Era o haină ce se purta pe de desupt.

χοῖνιξ, măsură de capacitate: un litru și 9 centilitri.

ψιλοί, soldați ușor înarmați, sinonim cu γυμνοί.

* Bibliogr.: Ch. Pascal, *Etude sur l'armée grecque*.

30239

7791—2—935

Prețul cărții Lei 30.50
5% Taxa C. C. D. „ 1.50

Total Lei 32.—